

Driemaandelijks tijdschrift
Twaalfde jaargang nummer 4
december 1989

Orgelkunst

ORGELKUNST

XIIde jaargang, nummer 4 — december 1989

Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de
v.z.w. Vlaamse Vereniging ter Bevordering van de Orgelkunst.
ISSN

Hoofdredakteur

Kamiel D'Hooghe

Redaktieraad

Luk Bastiaens, Antoon Fauconnier, Bernard Huys, Dr. Ewald
Kooiman (Ned.), Ghislain Potvlieghe, Patrick Roose, Dr. Harald
Vogel (B.R.D.).

Medewerkers

Jef Braeckmans, Daniel Liévois, Jos Meersmans, Paul Raspé,
Edmond Saveniers, Raymond Schroyens, Francis Van Bree, Koos
van de Linde, Jan Van Landegem, Gabriël Willems.

Secretariaat

Agnès Dumon, Beiaardlaan 1, B-1850 Grimbergen

Abonnement

België : 400 F.
Nederland : 28,— Gld.
Andere landen : 500 BF.
Steunabonnement : 1.000 fr.

— Postrekening nr. 000-1587551-49
van V.V.B. Orgelkunst, Grimbergen

— Voor Nederland :
postgiro 105.81.80 van de Spaarbank Limburg, Maastricht
voor rekening nr. 85.89.45.010 van Orgelkunst Grimbergen

Voor de inhoud van de ondertekende artikelen zijn alleen de auteurs
verantwoordelijk.

Nadruk van artikelen uit dit nummer zonder toelating van de
redactie is verboden.

Inhoud

	blz.
Editoriaal	147
Gesprek met Mgr. L. De Hovre	149
Ch. Tournemire en Fl. Peeters	<i>G. Peeters</i> 157
In memoriam Dr. M. Vente	<i>G. P.</i> 164
Werklijst van P. Van Peteghem	<i>P. Roose</i> 165
Besprekingen	185
Mededelingen	186
Agenda	190
Orgeltijdschriften	191
Prullaria	192

Editoriaal

Met dit laatste nummer van de twaalfde jaargang veroorloven wij ons een kleine sprong naar Bachs orgelkoraal «Das alte Jahr vergangen ist», met zijn 12 maten en zijn reeksen van tweemaal zes chromatische stijgende en dalende noten.

De twaalf maten zijn voor ons de twaalf jaargangen. De stijgende en dalende lijnen, alsook de zuchtmotieven zijn terug te vinden in de uitwerking van onze artikels. Het majeur-akkoord klinkt na de meeste redactievergaderingen en in ons geloof in de orgelcultuur.

De beoordeling van de twaalf jaargangen laten wij aan onze lezers. Voor hun reacties zijn wij steeds dankbaar.

Vanuit het verleden en met blik op de toekomst publiceren wij het gesprek met Monseigneur De Hovre.

Een werkljst van Pieter Van Peteghem vormt het sluitstuk van ons Van Peteghem-project, een artikelenreeks die we inzetten in 1987 n.a.v. de 200ste verjaring van het overlijden van de befaamde Gentse orgelmaker Pieter Van Peteghem.

Naast deze artikelenreeks gaf Orgelkunst om zijn 10de jaargang te vieren, nog een aparte brochure uit met Van Peteghem-orgel-disposities.

Om het opzoekwerk te vergemakkelijken geven we een overzicht van het globale opzet :

I. BIOGRAFIE

D. Liévois : Nieuwe biografische gegevens over de familie Van Peteghem, Orgelkunst, X, 3, sept. 1987, blz. 11-25

II. ORGELFACTUUR

A. Fauconnier (m.m.v. P. Roose) : Pieter Van Peteghem en zijn plaats in de Vlaamse orgelbouw van het rococo, Orgelkunst, XI, maart 1988, blz. 3 - 18;
XI, juni 1988, 70 - 76;
XI, sept. 1988, 99 - 113;
XI, dec. 1988, 147 - 155.

III. WERKLIJST

P. Roose : Werklijst van Pieter Van Peteghem, van ca. 1733 tot 1787, Orgelkunst, XII, dec. 1989 en volgende nummers.

Ook deze werkljst zullen we noodgedwongen moeten uitsmeren over verschillende nummers van het tijdschrift; we vinden dit

zelf jammer omdat de handigheid in het gebruik hierdoor verminderd wordt. Anderzijds zal men beseffen dat de totale werklĳst - hoe gecompriimeerd we ze ook poogden te houden - te omvangrijk is om zelfs maar in één nummer arfgedrukt te worden. De Franse gewoonte om gratis «pour l'honneur» een concert te spelen in de «Notre Dame» te Parijs werd zestig jaar geleden reeds toegepast door Charles Tournemire in de Ste-Clothilde, zoals blijkt uit het artikel van Guido Peeters.

Uit de voorbereiding van de dertiende jaargang ontspringt de vreugde voor de kansen die ons geboden worden om met nieuwe élan aan de verdere toekomst van de «orgelkunst» in Vlaanderen te bouwen.

De redactie wil volgend jaar meer interviews publiceren, ook met buitenlandse organisten, componisten en deskundigen. 1990 wordt vooral het Cesar Franck-jaar; dit naar aanleiding van zijn overlijden, 100 jaar geleden. Verder zullen wij aandacht besteden aan de nieuwe orgelrestauratie en orgelbouw in Vlaanderen. De analyse van grote werken uit het repertoire zal aangevuld worden met een kijkvenster op de nieuwe orgelliteratuur. Actualiteiten zullen verder gevolgd en besproken worden. De uitvoeringspraxis blijft zoals in het verleden velen boeien en zal zoveel mogelijk aandacht krijgen. De kerkmuziek - en orgelpraktijk zullen wij verder stimuleren en commentariëren.

Boek- en plaatuitgaven blijven wij verder bespreken.

Om een betere kwaliteit van de foto's te bereiken zullen zij gegroepeerd worden per twee nummers.

Ook volgend jaar wil onze drukker ons verder helpen.

Wij danken onze abonnee's bij voorbaat voor hun hernieuwd vertrouwen. Een steunabonnement zal onze werkingsmogelijkheden beslist verruimen. Uw onmiddellijke overschrijving bespaart ons extra-werk.

Wij zijn fier reeds twaalf mooi gedrukte jaargangen te kunnen presenteren en betuigen onze oprechte dank aan allen die dit mogelijk maken en die samen met ons willen zoeken naar een ruimere uitstraling.

De redactie zal in dank kennis nemen van uw suggesties ten bate van «Orgelkunst».

Gesprek met Monseigneur Luk De Hovre

«Orgelkunst» is bezorgd om de kerkmuziek. De teloorgang van de zorg voor kwaliteit, het inzetten van te weinig professioneel geschoolde kerkmusici, de behartiging van het onderhoud en de conservatie van de orgels, alsmede de hieruit voortvloeiende toekomstperspectieven liggen de redactie nauw aan het hart. Besloten werd hierover met de kerkelijke overheid van gedachten te wisselen en onze verzuchtingen te toetsen aan wat leeft bij de beleidsverantwoordelĳken binnen de kerk.

Monseigneur Luk De Hovre, verbonden aan het Aartsbisdom Mechelen-Brussel en als dusdanig ook mede betrokken bij het beleid van de muziek in kerk en in eredienst, werd bereid gevonden ons te woord te staan. Wij danken hem hiervoor oprecht. Op dit onderhoud met bisschop De Hovre werd de redactie vertegenwoordigd door Kamiel D'Hooghe, hoofdredacteur, Luk Bastiaens, redactielid en Agnes Dumon, secretaris.

Bij de aanvang van het gesprek gaf Mgr. De Hovre er de voorkeur aan eerst enkele algemene overwegingen te formuleren.

Bij nader inzicht bleken deze bedenkingen - ontstaan uit de vooraf ter hand gestelde vragen - reeds gedeeltelijke antwoorden te bevatten.

Om het lezen te vergemakkelĳken hebben we de beschouwingen en de antwoorden zoveel mogelijk onder de betrokken vragen gesteld.

Red. — Er is behoefte aan een eredienst van kwaliteit, dus ook aan goede muziek in de eredienst. De grote toeloop en de actieve deelname van vele gelovigen in de vieringen bv. in de abdijkerk van Grimbergen en in de St.-Michielskathedraal te Brussel bewĳzen dit. De zorg voor goede zang, een goed orgel en goede orgelmuziek is echter uitzonderlijk. In de meeste kerken wordt gegoocheld met ingeblikte muziek meestal nog van bedenkelijke kwaliteit. Is dit de eredienst waardig.

Mgr. — Is het wel waar dat er ten opzichte van vroeger verlies is aan kwaliteit, aan luister in de liturgie? Ik ben er niet zo zeker van. Veel hangt af van de plaatselijke overheid, en moet mensen

en mogelijkheden hebben. Onder kerkmuziek versta ik zowel volkszang, koor en orgel. Orgelspel en organisten worden meer verwaarloosd.

In mijn jeugd was alles meer gestereotipeerd. Een veel beperkter genre muziek kwam aan bod. Er was het gregoriaanse proprium en ordinarium in het Latijn. De manier waarop het gezongen werd was ook niet altijd van grote kwaliteit.

Het Latijn werd historisch trouwens een middel om de contra-reformatie te profileren. Het werd bijna als defensie tegen de reformatie ingezet.

De inbreng van de volkstaal heeft natuurlijk de deur opengezet voor allerlei vernieuwingen. Na het laatste Concilie werd het gregoriaans soms geweerd omdat men «progressief» wou zijn. Er ontstond toen een wildgroei van vocale en instrumentale experimenten vaak zonder enige norm, met als gevolg een groot verlies van kwaliteit zowel op melodisch als textueel gebied. De toekomst zal evenwel borg staan voor wat blijft. Als positief element is het ontstaan van een ruimer kerkmuziekrepertoire te noemen. Wij hebben teruggegrepen naar het kerklied, naar korallen en psalmen uit de reformatie, want daar is een grote traditie. Thans is er een evenwicht tussen het gregoriaans en de volkszang. De keuze heeft nu niets meer te maken met progressief of behoudend ingesteld te zijn.

Ik verzet me tegen elk gebruik van bandmuziek in de eredienst omdat dit geen directe inbreng van de aanwezigen vergt. Je kan het vergelijken met de uitzendingen van eucharistievieringen op de televisie. Ook hier is er geen directe betrokkenheid van de gelovige in de huiskamer, er geen «lijfelijke aanwezigheid» om het zo uit te drukken. Bijgevolg ontslaat het kijken naar een T.V.-mis je niet van de zondagsplicht.

Ik kan wel enig begrip opbrengen dat een pastoor voor het begin van de uitvaart wat stemmige muziek draait. Er zijn soms ook heel wat ongelovigen aanwezig, en op die manier voorkomt men misschien dat de mensen gaan praten...

Red. — Een crematorium of kerk, het verschil wordt klein.

Mgr. — Ook hier voor mij liefst nooit bandmuziek. De directe aanbreng van de levende klank en de menselijke aanwezigheid is te belangrijk.

Red. — Levende, bewuste voorname orgelklanken doen wonderen in een kerk. Toch teert de kerkelijke overheid grotendeels op de overheid om orgels te laten restaureren. Vele van de gerestaureerde instrumenten staan nadien te verkommeren. De priesters hebben blijkbaar geen belangstelling voor goede orgelmuziek en nog minder voor professionele organisten.

Heeft de kerkelijke overheid niet de plicht jegens overheid en gemeenschap om de waardevolle gerestaureerde orgels hun functie terug te geven.

Mgr. — Er is een grote slordigheid in de omgang met het patrimonium, dit geldt niet alleen voor de orgels, maar ook voor het meubilair en de andere kunstwerken. Er zijn ook de financiële problemen.

Soms gaan kansen voor kerkmusici verloren. Als men in een overgangperiode bv door toevallige omstandigheden, iemand vindt die kan en wil orgel spelen, zonder dat hij professioneel is, dan wordt nadien niet meer uitgekeken naar een professioneel. De kerk beschikt alsmaar over minder middelen. Maar zoals de pastorale werkers worden bezoldigd, zo zouden ook de kerkmusici moeten bezoldigd worden.

Red. — Het beleid van Monumentenzorg streeft naar een historisch, stilistisch en muzikaal gericht beleid. De bisdommen werken dit soms tegen. Zij beweren te streven naar een liturgisch, functionerend instrument, zelfs een zogenaamd begeleidingsorgel. «Orgelkunst» meent dat goede orgels ook goed functioneren in de eredienst en heeft de indruk dat de zogenaamde begeleidingsorgels een alibi zijn tot het aanschaffen van goedkope, kwaliteitsloze doffe instrumenten. Is dat zo?

Mgr. — Er is natuurlijk nood aan goede orgels. Waar een goed organist is, komt meestal een goed orgel. Voor de luister van Gods huis moet nog meer gebeuren.

Ik geloof in het orgel als dusdanig, ook in het zuivere orgelspel. En het is zeker : hoe beter de kwaliteit van het instrument, hoe «stichtender».

Er is te weinig plaats voor orgelspel buiten de begeleiding van de zang in de Eucharistieviering.

Red. — Ik hoor meermaals door bewogen priesters beweren dat de kostbare zorg voor orgels onverantwoord is in een tijd van zoveel honger en ellende. Zulke opmerkingen hoorde ook Jezus

vanwege de Farizeeërs over Maria Magdalena als deze met kostbaar reukwerk zijn voeten waste.

Vindt U de aankoop van een waardevol orgel nog verantwoord, evenals het onderhoud ervan?

Mgr. — De financiële kant is een reële kant.

De kerkelijke overheid heeft niet zoveel armslag. De kerkfabriek beslist over het beheer. Vroeger werden de orgels gesubsidieerd. Nu moet het vooral met sponsoring gebeuren.

Red. — Vroeger speelden de orgels, nu zijn ze stom.

Mgr. — Er zijn de technische faciliteiten, het elektronisch orgel en het is niet gemakkelijk de pastoors te overtuigen om voor een degelijke oplossing te kiezen.

Er is op dit gebied te weinig belangstelling.

Maar we mogen niet veralgemenen. Er zijn pastoors die zeer grote inspanningen leveren om hun orgels te laten restaureren of om een nieuw orgel te kopen.

Red. — U spreekt van een «electronisch» orgel. We spreken liever van een «electronium» omdat dit klankapparaat niet aan de definitie van een orgel voldoet.

Onbekend is onbemind, zegt een vlaams spreekwoord.

Bij de clerus en de parochieoverheid is de vocale polyfonie en de goede orgelmuziek omzeggens onbekend. Daarom wordt ze afgevoerd als nutteloos. Als gevolg hiervan wordt ons onthouden wat ons toekomt, nl. schoonheid in de eredienst. Schoonheid brengt een hoopgevende boodschap van geluk en sterkte en is een weg die tot God leidt.

Wat doet de kerkelijke overheid om de banaliteit te weren of is het haar bedoeling de eredienst te profaneren?

Mgr. — Vanzelfsprekend wil de kerkelijke overheid de eredienst niet profaneren.

De vraag kan gesteld worden of er geen verlies is aan gevoeligheid voor kwaliteit.

In het secundair onderwijs laat de muzische vorming veel te wensen over. Het onderwijs wordt danig in beslag genomen door techniciteit, wetenschap en door alles wat nuttig en efficiënt is. De muziek komt daar niet aan haar trekken, ook de godsdienst niet. Godsdienst is ook niet «nuttig».

De media accapareren de kijker en de luisteraar liefst met sensatie.

Het is mijn overtuiging dat het gevoel voor een schone klank en ook voor de kleur in iedereen aanwezig is, maar het wordt niet opgevoed, het wordt «afgevoed».

Ik zou durven denken dat er verlies aan kwaliteit is, maar er bestaat toch ook veel goeds.

Er zijn meer jonge mensen die aan muziek doen dan ooit tevoren.

Red. — Maar ze moeten het wel buitenschools doen.

Is er bij de priesters geen te kort aan vorming, gevoeligheid, luisterbereidheid, liturgisch aanvoelen? Moet er niet meer aandacht gegeven worden aan dit aspect in de opleiding van priesters?

Mgr. — Ik besef dat hier nog meer kan gebeuren. Toch zijn er lichtpunten. Zo volgen een aantal jonge seminaristen te Leuven ook muziekcursussen aan het Lemmensinstituut.

Red. — Koning David, drieduizend jaar geleden, eiste gevormde musici. Hij koos zorgvuldig de meest geschikte kandidaten. Zij kregen gedurende 5 jaar een specifieke vorming. Bij de uitoefening van hun ambt kregen zij de volledige verantwoordelijkheid en de leiding van de muziekprogrammering in de eredienst. David stond erop dat de musici goed betaald werden. Nu dicteert iedereen welk plaatje zal gedraaid worden. Nu wordt de muzikale programmatie - voor zover ze al zou bestaan - onttrokken aan bevoegden en laat men iedereen wat aanmodderen. Is dit de ontwikkeling naar de toekomst - of wil men dit wijzigen en hoe?

Mgr. — Er zijn nochtans concrete richtlijnen. Er is een commissie die verantwoordelijk is voor het bepalen van een basis repertoire, men kan niet beletten dat toch andere zangboeken gebruikt worden. Er moet daar toch ruimte blijven. In de commissie voor liturgie zetelen ook musici. Ik geloof dat er soms een conflict is tussen de kerkgemeenschap en de professionele muziekwereld, dat zou moten overbrugd worden.

Red. — De professionele kerkmusici krijgen die het woord?

Mgr. Ze zouden het moeten hebben in het kader van het geheel.

Red. — Dit schiet tekort, Monseigneur.

Mgr. — We zouden terug het ambt van cantor of kapelmeester moeten invoeren. Hij zou de uiteindelijke verantwoordelijkheid moeten dragen. Er wordt nogal geïmproviseerd.

Wat de gebeden betreft, we hebben de tekstbrouwers al goed teruggedrongen.

De meeste gebeden in onze taal zijn van hoge kwaliteit en hebben literaire waarde. Daar werden professionelen als Oosterhuis, Kemp, Van der Graft en van Wilderode voor aangesproken. De schoonheid van hun teksten is op zichzelf een aangrijpend gebed. Maar de muziek is het sterkste medium om het mysterie te laten ervaren.

Red. — Sommige priesters en kerkbesturen vinden de kerkmusici «dure beestjes» (zoals een pastoor het noemde). Zij beweren dat de mensen het verschil toch niet bemerken tussen een goed en een slecht orgel, een goed musicus en een zwak iemand. Meer dan dat, men beweert dat de mensen graag ingeblikte klanken en minderwaardige liedjes beluisteren. Waarom moet men nog jonge organisten motiveren?

Mgr. — Ik geloof dat we de neiging hebben de doorsnee mens te onderschatten en ook zijn ontvankelijkheid; hetzelfde geldt voor het kind.

De woorden van het evangelie en van de bijbel treffen dieper dan we denken.

Zo gaat het ook met de muziek, met wat schoon is.

De Geest leeft in de mensen, en we mogen ons daarop vertrouwen.

Red. — In naam van de technische vooruitgang en van het moderne comfort en om economische redenen worden de orgels vervangen door elektronische klankapparaten.

Mag ik ook voorstellen om de kerkstoelen door bioscoopzetels en de bloemriukers door plasticbloemen te vervangen en finaal de kerk te verlaten om naar het TV-scherm te kijken?

Mgr. — De directe aanbreng, de levende klank, de menselijke aanwezigheid is te belangrijk.

Bovendien roepen gereproduceerde klanken een heel andere sfeer op. Ze werken de betrokkenheid van koor en organist tegen. Sommige priesters zijn bijzonder technisch gevoelig en zijn fier met hun installatie die er achter het altaar uitziet als een cockpit. De vraag of er geen verlies aan gevoeligheid voor kwaliteit is, moet telkens opnieuw gesteld worden.

Red. — Omdat «de mensen het graag horen» zijn de huwelijksvieringen muzikaal meestal ellendig slecht. De professionele musici, voor zover zij geëngageerd worden, zijn verplicht om zich te laten misbruiken door een misvormde klantenwinning met een menu «à la carte», waarbij alleen schlagers het doen.

Zijn de priesters dan zo slecht gevormd op liturgisch muzikaal vlak dat zij zoiets toelaten?

Mgr. — Er zijn zangweekends. Er is het lied van de maand. Er worden inspanningen gedaan. We moeten wat geduld hebben. Er zijn nooit zoveel koren geweest als nu, en er zijn veel goede koren. Voor de kinderkoren ligt het nu moeilijker.

Er wordt nogal geïmproviseerd in sommige huwelijksvieringen. Iedereen maakt liedjes en gebeden. Sommige priesters laten dit zonder meer gebeuren. Ze hebben ongelijk.

Red. — Onze kerkmuziek is één der grote cultuurschatten van het Westen. Om deze uitzonderlijke waarden te handhaven, door te geven en verder te laten ontwikkelen, is er omzeggens in alle Duitse en Nederlandse conservatoria en muziekhogescholen een uitgebreide kerkmuziekafdeling.

In Oost-Duitsland zijn er zelfs na 45 jaar communistisch bewind nog een vijftal specifieke kerkmuziekinstellingen. Bij ons is het enige kerkmuziekinstituut ondermeer tot kunsthumaniora, regentaat, conservatorium, theaterschool enz. gemuteerd. Bij gebrek aan specifieke kerkmuzikale opleiding heeft het Koninklijk Conservatorium te Brussel bij diverse ministers van de Christelijke Volkspartij-strekking om de oprichting van een kerkmuziekafdeling verzocht.

Sinds twee jaar is ons enig kerkmuziekinstituut weer gestart met een zeer bescheiden specifieke kerkmuzikale opleiding. Hoe ziet U de kansen en de toekomstmogelijkheden van de kerkmuziekopleiding «an sich» in het Lemmensinstituut en in de conservatoria en wat zijn de toekomstmogelijkheden van de gevormde kerkmusici, ook financieel?

Mgr. — De kerkelijke overheid beschikt over minder mogelijkheden. Er is niet alleen de verschuiving van de lasten en de onkosten. Maar er zijn ook minder kerkgangsters, de collecten brengen minder op. Vroeger gaf men veel aan de kerk, nu geeft men veel aan cultuur. Er wordt ook veel gegeven aan sociale projecten zoals Broederlijk Delen e.a., en dat is natuurlijk ook belangrijk.

Red. — Van Bach kan men zeggen dat hij «naast» de predikant stond en in klanken de liturgische viering becommentarieerde. Hij stond tevens op zijn rechten om het muzikaal programma zelf te bepalen. Hoe ziet U de huidige situatie van het orgel en de organist in de huidige eredienst?

Mgr. — Bach had het ook niet gemakkelijk. Hij moest voor iedere zondag 2 cantaten componeren en daaruit werd dan gekozen. Niet Bach maar de «Raad van Ouderlingen» hadden het voor het zeggen. Maar daar werd natuurlijk kwaliteit aangeboden.

Met het niveau van de zangers was Bach evenmin opgezet. De muzieklessen werden steeds geprogrammeerd op de ongunstigste uren. De concentratie en de tucht waren meermaals zoek. Bach schreef hierover een rapport aan het stadsbestuur te Leipzig.

Red. — Monseigneur. U is een goed koordirigent. U komt uit een kerkmuzikaal milieu.

Mogen de «Orgelkunst»-lezers enkele herinneringen en ervaringen hieromtrent vernemen?

Mgr. — Ik ben mijn familie dankbaar voor wat ik heb meegekregen. Er werd gemusiceerd bij ons thuis. Ik was zelfs in de plaatselijke harmonie en ik ben er onlangs nog naar de 175ste verjaardag geweest. Muziek is de laatste band die ik nog heb met het dorp waar ik opgegroeid ben.

Mijn vader was organist te Nederbrakel en muziekleraar aan het college te Geeraardsbergen, mijn oom Octaaf was ook organist en mijn kozijnen Arthur en Camillus ook.

Deze laatste is als missionaris naar Zuid-Afrika gegaan. Ik ben onlangs naar de plaats geweest waar hij werkzaam was. Ik heb daar een homilie gehouden op «De mooiste rozen bloeien op de doringboom». Deze zin komt uit een brief die ik als kleine jongen, van hem heb ontvangen. Een oudere man onder mijn toehoorders zei naderhand «the bishop has the same voice as his uncle». Er is in Pretoria trouwens een De Hovre-plein, genoemd naar Camillus.

Als stage, tijdens mijn opleiding als priester, ben ik als bij toeval met de zorg over een koor belast geweest. Ik kende wat piano en orgel. Wij hebben met het koor gregoriaans polyfonie en modernere muziek gezongen. Ik werd goed geholpen door een andere confrater.

Later werd ik rector benoemd. De muziek kwam toen minder aan bod. Ik heb wel veel contacten met de muzikale wereld.

Ik beschouw de muziek als onmisbaar in de religieus-pastorale taken. Het niveau van de liturgie wordt ook grotendeels bepaald door de muziek.

Mijn ervaring is dat men muziek best leert ervaren door ze te

beoefenen. Men ondervindt dit bij het geven van muziekestetica; de leerlingen die zelf muziek beoefenen, begrijpen en ervaren veel beter het muzikale gebeuren.

In mijn voorkeur voor muziek heb ik een hele weg afgelegd. Bach is een vaste waarde. In mijn jeugd hield ik veel van Beethoven. Bach heeft dan de overhand gehaald.

Nu, misschien heeft het met de leeftijd te maken, ben ik erg aangesproken door de polyfonisten. Obrecht, Josquin. En bij de moderneren heb ik een zwak voor Vaughan Williams en voor Distler.

De tijd was verstreken.

Over vele problemen van de kerkmuziek waren we het eens. De verstandhouding was prima.

Bij het buitenkomen was het ons toch wat zwaar te moede.

Wat het orgel en het organistenambt betreft, was het onderhoud niet bepaald bemoedigend. Perspectieven werden er niet geboden. Appreciatie was er ontgensprekelijk. Maar het leek ons een persoonlijke appreciatie die niet doorgetrokken wordt in concrete beleidsopties.

Een concrete aanpak voor de herwaardering van het orgel en het organistenambt schijnt nog niet voor morgen.

Moet de kwaliteit eerst nog enkele niveaus zakken alvorens men met de muziek doet men wat men gedaan heeft met de gebeden-teksten, nl. de verantwoordelijkheid ervan toevertrouwen aan kunstenaars.

K. D'Hooghe, L. Bastiaens en A. Dumon

Charles Tournemire (1870-1939) en Flor Peeters (1903-1986)

Guido Peeters

Het moge bekend zijn bij de lezers van dit tijdschrift dat Flor Peeters een vurig bewonderaar en propagator was van de orgelmuziek van Charles Tournemire, en dat vanaf 1930 en tot het einde van zijn lange carrière. Er is vaak beweerd en

geschreven dat Peeters een leerling was van Tournemire, of een geestelijke volgeling. Dat is allemaal niet waar. Beiden koesterden een grote liefde tot het Gregoriaans en beiden verdedigden de orgelmuziek van C. Franck. Dat laatste was vóór de Tweede Wereldoorlog geen vanzelfsprekendheid. Maar hun Franck-interpretaties stonden niet op dezelfde lijn; ook hier was er van beïnvloeding geen sprake. Toch zijn beiden de orgelgeschiedenis ingegaan als trouwe vrienden. Hoe was die vriendschap en hoe is ze ontstaan?

Op 23 februari 1930 speelde Flor Peeters het Anneessensorgel in van het Saint-Boniface-instituut te Elsene. Hij vertolkte door o.m. een «Offertoire et Communion» uit L'Orgue Mystique van Ch. Tournemire. Het programma vertelt niets meer; uit andere programma's van dat jaar kunnen we besluiten dat het om de cyclus van het feest Assomption was. Deze inhuldiging werd besproken in het tijdschrift van het Lemmensinstituut Musica Sacra, tijdschrift waarop Tournemire een abonnement had. Op 16 april 1930 bereikte Flor Peeters, via Musica Sacra, de eerste brief van Tournemire :

Mon cher confrère,

J'ai lu dans la revue Musica Sacra de Malines que vous avez exécuté une œuvre d'orgue de ma composition à l'inauguration de l'orgue de St-Boniface. Laissez-moi vous exprimer toutes mes félicitations et vous dire combien je suis heureux que votre talent supérieur - je le sais - serve mes pensées musicales. J'ai chez moi votre Missa in honorem Sanctæ Lutgardis. J'ai infiniment apprécié le sentiment religieux et la suavité de vos pensées, de vos harmonies. Soyez loué grandement pour cette œuvre. J'espère, mon cher confrère, avoir l'occasion de vous rencontrer un jour. Dans cette attente, je vous prie d'agréer l'expression de mes sentiments de cordialité.

Ch. T.

Twee zaken zijn belangrijk in deze brief : Tournemire dankt Flor Peeters voor de interesse voor zijn werk en hij zegt lovende dingen over de Lutgardismis. Peeters zal bijgevolg vele van zijn composities naar Parijs sturen en telkens ook de programma's waarop hij Tournemire programmeerde. In 1931 speelde hij delen uit verscheidene Orgues Mystiques o.m. te Sint-Niklaas, Ieper (inhuldiging Anneessens-orgel St.-Maarten) en Averbode

(het jaarlijks concert). Tournemire bedankte steeds en had tevens een woordje voor de muziek die hij ontving.

4 juin 1932

Mon cher Monsieur Peeters,

J'ai lu avec émotion votre petite cantique de Noël. C'est absolument adorable, d'une touchante simplicité voulue et d'une réelle émotion. Reçez mes félicitations les plus chaleureuses...

(Het gaat hier om het lied De Herders, opus 19, De Ring)

Bon succès pour le 9 juin, et merci de cœur pour le Prélude, la Communion et le Postlude de l'I. Conception. Vous êtes très dévoué à ma musique. Merci encore...

Ch. T.

(Het recital van 9 juni was te Antwerpen in de St.-Michiel-en-Petruskerk (Amerikalei).

Een nieuw perspectief wordt door Tournemire geopend :

20 juillet 1933

...J'ai inauguré mon nouvel orgue de Ste Clotilde le 30 juin. Il compte 56 jeux au lieu de 46 (ancien orgue). Peut-être viendrez-vous un jour à Paris. Je vous le ferai jouer avec le plus grand plaisir...

Th. T.

In het voorjaar 1933 componeerde Flor Peeters zijn opus 28 Toccata, fuga en hymne op Ave Maris Stella. Hij schreef de fuga op de trein tussen Hamburg en Keulen, op terugreis van zijn tweede tournee naar Denemarken. Peeters draagt dit werk aan Tournemire op. Deze beantwoordt de opdracht als volgt :

14 mars 1934

Votre œuvre Toccata, Fuga et Hymne me plaît beaucoup (tweemaal onderlijnd) et j'en accepte avec joie la dédicace (C'est une œuvre simple et grandiose)...

Ch. T.

Reeds in 1930, dus bij het begin van de vriendschap en de briefwisseling, had Tournemire Flor Peeters bedacht met een fascicule van l'Orgue Mystique.

28 juillet 1939

...Je vous ai réservé le nr 24... Ces offices seront composés, avec l'aide d'En-Haut, cet hiver...

Ch. T.

9 mars 1931

...Je tiens à vous annoncer que votre office est terminé; il est à la gravure et paraîtra vers le mois de juin. Je vous devais

bien cela pour votre dévouement à mon Orgue Mystique'...

Ch. T.

Flor Peeters verzocht Tournemire een entrée bij een Franse uitgever voor zijn opus 28. Hij had in 1929 zijn Variaties en Finale op Laet ons mit herten reyne, opus 20, aan Marcel Dupré opgedragen, in de hoop dat deze iets kon doen voor de uitgave van het werk in Parijs. Of Dupré daar iets voor deed, weten we niet. In alle geval weten we dat opus 20 slechts in 1934 werd uitgegeven en wel in Düsseldorf bij Schwann. Er zijn verschillende brieven van Tournemire met melding van zijn pogingen opus 28 in Parijs te plaatsen. Dat gaat maar zeer moeizaam. «*Ils ne veulent rien savoir*» schrijft Tournemire op 14 maart 1934. Dat alles wijt men aan de slechte economische toestand in Frankrijk en aan de onzekere internationale omstandigheden. Ten slotte vindt Tournemire toch iemand :

28 juin 1934

J'ai réussi à rencontrer Lemoine, éditeur de musique (17, rue Pigalle, Paris). Ecrivez-lui. Je lui ai parlé de votre proposition de lui faire vendre par vous 100 exemplaires. Il va vous éditer (entre nous)...

Ch. T.

Flor Peeters had dus voorgesteld om zelf de eerste 100 exemplaren van de uitgave aan te kopen; de oplage was 300 ex. Zo had Lemoine weinig risico aan Ave Maris Stella. Het werk verscheen pas in 1936.

In 1935 rijpt bij Tournemire de gedachte Flor Peeters te laten optreden in Ste-Clotilde. De volgende correspondentie is interessant, vooral in verband met de materiële achtergronden, tevens tonend het absolute gevoel van superioriteit van Parijs tegenover de rest van de wereld.

16 juin 1935

Mon cher ami,

...Il m'est venu une idée pour la saison 1935-36. J'ai l'intention de faire appel à quelques organistes étrangers. Accepteriez-vous de donner un concert sur mon instrument? Malheureusement, je ne pourrais vous intéresser que sur le produit de la vente des billets (50%). Par contre vous n'aurez aucun frais d'organisation...

Ch. T.

19 août 1935

...Dites-mois par un mot si je peux compter sur vous pour le

28 mai 1936 à Ste Clotilde (date fixé par mon curé) pour exécuter une grande composition de musique religieuse dont vous seriez l'auteur (20 à 25 minutes). Vous seriez avec Duruflé, Fleury, Mulet, - les meilleurs organistes parmi les jeunes...

28 février 1935

...De plus, ces séances sont organisés par moi-même et il est convenu avec mon curé que la moitié de la «recette» (!!) va aux exécutants, l'autre au curé! Mais, dites-vous que c'est à peu près zero. Je suis même en déficit, tous les ans, d'environ 400 francs! Mais c'est pour l'art...

Ch. T.

31 mars 1936

Je suis allé, aujourd'hui, pour vous, chez les Bénédictins de la rue de la Source (nr 5). Des conditions toutes spéciales vous seront faites pour votre court séjour. Quant à la question argent, je dois franchement vous dire qu'étant donné l'époque néfaste actuelle, j'ai été sérieusement en déficit pour le premier concert! J'ai perdu 200 francs. Dans ces conditions, je dois vous dire qu'il me sera impossible, hélas, de vous promettre la moindre somme pour votre déplacement... Dites-moi, par retour du courrier, si en dépit du sacrifice que vous allez vous imposer, vous acceptez de venir jouer à Ste Clo, le 28 mai. Je serais tout à fait désolé si vous découragez... Dites-vous que, pour vous, qui êtes encore si jeune, ce serait bien, néanmoins, de jouer à Paris sur un orgue véritablement magnifique. On pourrait ainsi vous apprécier...

Ch. T.

We kennen niet de correspondentie van Flor Peeters naar Tournemire, maar uit alles blijkt dat Peeters toch lang getwijfeld heeft, om zo maar gratis in Parijs te spelen en zelf zijn reiskosten te moeten betalen. Bij de Benedictinessen kon hij zeer goedkoop overnachten. Typisch Frans was ook het feit dat men met drieën een recital gaf. Het programma is bewaard, niet alleen van Flor Peeters, ook van Duruflé en Fleury. Hierbij gaan de items van het programma (dat 5 francs kostte) :

Flor Peeters : Fantaisie symphonique (Alleluia de la vigile de Pâques), Choral figuré (uit opus 39), In Memoriam (de latere Elegie), Toccate, fugue et hymne sur Ave Maris Stella, opus 28; *Maurice Duruflé* : Prélude en mib mineur (Suite), Choral varié (Veni Creator Spiritus), Prière (Planchet), Prélude-Choral (Schmitt);

André Fleury : Prélude-Andante-Toccata

Terug thuis in Mechelen, vraagt Flor Peeters aan Tournemire of er wat in de pers is verschenen.

(datum onduidelijk)

...Quant à la presse, hélas, il n'y a rien à faire ! J'avais préparé un petit article ; malheureusement les journaux spéciaux : Guide de concert, Feuille musicale etc. ne paraissent plus... Quant aux grands quotidiens, rien à faire. Ils n'insèrent pas, à moins de leur donner la forte somme... Ne vous tourmentez pas. Votre audition à Ste Clotilde a produit un très grand effet et les meilleurs organistes de Paris vous ont rendu pleinement justice. Cela a été un grand succès pour vous ... Ch. T.

Reeds in 1937 is er in de correspondentie sprake van een studio-orgel te Mechelen. Flor Peeters vraagt aan Tournemire of hij wil overkomen om met hem het orgel in te spelen. De orgelbouwer is echter te laat opdat het instrument nog in 1937 zou klaar zijn. Nu wordt er echter aan de andere kant van de barrière over honoraria gesproken...

6 octobre 1937

...Je suis contraint de ne pouvoir m'offrir la joie d'accepter votre cordiale invitation que s'il vous est possible de trouver une «combinaison» sur les «fonds»... afin qu'une audition à l'Institut Lemmens ou à Radio Belgique me permette de réaliser un total de 2000 f (Français) y compris les frais de «transports des doigts et des pieds». Ch. T.

21/4/1938

...Le mécanisme «des combinaisons libres, ajustables ou fixes» (représenté par 2500 Francs) et non 2500 jeux, est chose adoptée. C'est surtout le plaisir véritable de vous retrouver qui vient en premier plan... Ch. T.

In de correspondentie naar Mechelen zijn de programma's van Tournemire bewaard, zelfs met minutage :

Lemmensinstituut, Radio

- 25' { J.S. Bach, Choral, O Mensch beweine dein Sünde gross
Ch. Tournemire, Alleluia nr 5 (Orgue Mystique nr 33)
C. Franck, Cantabile

Lemmens instituut, publiek

- 21' { Ch. Tournemire, VI Choral, Pater in manus tuas 7'
F. Peeters, Choral, O Jesu soet 2'
C. Franck, Troisième Choral 12'

Inauguration de votre orgue (Radio)

- 15' { D. Buxtehude, Fugue modale
F. Peeters, IV Choral (Il nous est né nu bel enfant)
Ch. Tournemire, II Choral-Poème, Hodie mecum eris in Paradiso
Soirée chez Flor Peeters (amis)
33' { J.S. Bach, Fantasie et fugue (en sol mineur) (Band II Peeters)
F. Peeters, VIII Choral (O Jesu soet)
Ch. Tournemire, Pièce nr 4 (Orgue mystique, Livre 24)
Ch. Tournemire, Alleluia nr 5 (Orgue mystique, Livre 33)
C. Franck, Troisième Choral

Het is merkwaardig dat beide heren, Tournemire en Peeters in een dergelijke, intieme vriendschap tot elkaar stonden en dat zij elkaar slechts viermaal hebben ontmoet : 1935 Parijs, 1936 Parijs, 1938 Mechelen en 1939 Tilburg (voor een examen aan de RK-Leergangen Tournemire stierf in 1939 (begin november). In zijn testament legerde hij «la relique» (speeltafel van C. Franck) aan Flor Peeters «parce qu'il était le plus fidèle de ses amis».

De correspondentie van Tournemire aan Flor Peeters bestaat uit 57 brieven (klein formaat) en postkaarten (men was toen nog zuinig op papier), gaande van 1930 tot 1939. De brieven van Flor Peeters aan Charles Tournemire zijn ons onbekend. Voor zover ze nog bestaan, zijn ze in het bezit van Madame Alice Tournemire. Na de dood van Tournemire bleef Flor Peeters in contact met Madame Tournemire. o.m. in verband met de speeltafel van C. Franck en de propaganda voor het werk van Tournemire. Het laatste stuk in het dossier is een brief van Alice Tournemire met condoléances na het overlijden van Flor Peeters. Op zijn laatste publiek recital, 3 september 1982, in de kathedraal te Mechelen, speelde Flor Peeters de cyclus van L'Orgue Mystique nr 24; deze was 50 jaar eerder gecomponeerd en aan hem opgedragen.

Te koop : Neue Bachausgabe (kompleet) Zonder de «Berichten». Perfecte staat. f 6.000,— (nieuw f 12.000). Postbus 248, Zaltbommel.

In Memoriam M.A. Vente

Dr. Maarten A. Vente (° Nieuwerkerk, Yssel 7 juni 1915, † Utrecht 13 juli 1989), heb ik persoonlijk gekend op het ogenblik dat wij aan de orgelrevival in Vlaanderen begonnen te werken. In 1942 promoveerde hij tot Doktor in de musicologie aan de universiteit van Utrecht waar hij later, als een der eersten het vak orgelkunde zou doceren. Het was voornamelijk de publicatie van zijn «Die Brabanter Orgel» (1958-1963) dat als een merkwaardig bouwwerk was gerezen uit de «Proeve van een repertorium van de archivalia betrekking hebbende op het Nederlandse orgel en zijn makers tot omstreeks 1625» (Brussel, 1954) voor mijn generatie van orgel-geïnteresseerden de orgelculturele brug had geslagen tussen noord en zuid.

Onze samenwerking was geconcretiseerd in de opdracht vanwege het Mercatorfonds (Antwerpen 1971) om een overzicht te schrijven over «De Orgelkunst in de Nederlanden», wat een rijkelijk geïllustreerd en luxueus uitgegeven boekwerk werd waarin o.m. Dr. M. A. Vente in enkele schitterende hoofdstukken de geschiedenis van de orgelbouwkunst in de noordelijke Nederlanden behandelde.

Samen met de Duitser H. Klotz en de Fransman N. Dufourcq vormt Vente een triumviraat dat de orgelgeschiedenis van het noordwestelijk gedeelte van Europa gestalte heeft gegeven. Maar voor de jongere generatie zijn deze constructeurs van orgelhistoriografie meteen in tegenspraak met zichzelf : ze bedreven historie als een cultus op zich, zonder zich te bekommeren om het realiseren van een zinvolle neerslag van hun wetenschap in hun praktijken als adviseur.

Ook in ons land hadden ze hun geestesgenoten onder wie een Dom Jozef Kreps, een A. Deschrevel, om hier slechts een paar van de meest markante onder hen te noemen. En ook voor hen was het historische orgel een objekt waarvan ze eigenlijk nooit muzikale motieven waaraan deze instrumenten hun ontstaan hadden te danken, vermochten te begrijpen, laat staan, te accepteren.

Het feit echter, dat het organografische werk van deze eerste historiografen, de basis vormde voor de herwaardering van de orgelcultuur in zijn totaliteit, betekent ongetwijfeld dat een figuur als Dr. M. A. Vente als een blijvende waarde zal worden aanzien.

G. P.

Werklijst van Pieter van Peteghem

orgelmaker te Gent
van ca. 1733 tot 1787

Patrick ROOSE

1. Ter inleiding

Edouard G.J. Gregoir (1822-1890), wiens boek «Historique de la facture et des facteurs d'orgue» (Antwerpen, 1865) nog bijna dagelijks door orgelhistorici ter hand wordt genomen, is de eerste geweest die uitvoerig berichtte over de orgelbouwersfamilie Van Peteghem.

Gregoir heeft vast geen onderzoekswerk op het terrein verricht; uit zijn boek blijkt overigens dat hij orgelmakers aanschreef om informatie en werklijsten te bekomen. Op dat punt is zijn methode vergelijkbaar met die van veel andere auteurs, zoals b.v. de Amsterdamse makelaar en orgelliefhebber G.H. Broekhuysen (midden 19de e.).

Niettemin moet Gregoir - wat betreft de Van Peteghems - over een behoorlijk op de hoogte zijnd informant beschikt hebben. Men mag ten andere niet uit het oog verliezen dat te Gent de laatste der Van Peteghems, Maximilien, nog aan het werk was (zijn bedrijf zou failliet verklaard worden in aug. 1868).

Spijts de veelheid van gegevens (ook aangaande sommige andere orgelmakers) vertoont het boek van Gregoir talrijke onnauwkeurigheden en lacunes; misschien is dat wel inherent aan dergelijke werken die louter aan de schrijftafel gepleegd worden. De publicatie kreeg overigens zware kritiek te verduren van tijdgenoten als b.v. musicoloog Edmond van der Straeten (1826-1895).

Desondanks heeft Gregoir de verdienste veel informatie veilig gesteld te hebben, en constateren we bovendien dat Gregoirs werk veelvuldig geconsulteerd werd (en wordt) door diverse schrijvers van dorps- of parochie-monografieën, en nog niet het minst omdat er geen andere compilerende werken bestonden.

Pas in 1972 werd door Gh. Potvlieghe een eerste aanzet gegeven - op basis van Gregoirs werk - tot het actualiseren van de Van

Peteghem-werklijsten, in het speciaal nummer van het tijdschrift «Vlaanderen» (nr. 129, zie blz. 377 e.v.). Vermeldenswaard daarbij is dat dezelfde auteur net tevoren een facsimile-reprint had verzorgd van Gregoires «Historique...» (uitg. F. Knuf, Amsterdam 1972).

Met deze verruimde werklijsten uit «Vlaanderen» als vertrek-basis hebben wij thans, als uitloper van en sluitstuk bij het Van Peteghemjaar 1987, het initiatief genomen om aan de geïnteresseerden een ruimer uitgewerkte, gedocumenteerde en aan de laatste stand van zaken aangepaste nieuwe werklijst te bieden.

Wij hebben daarbij het voordeel dat in het laatste decennium talrijke bronnen beschikbaar gekomen zijn, onder meer

- de orgelinventarisatie die grondig en systematisch verricht wordt, in Vlaanderen en nu ook in Wallonië;
- de diverse orgeltijdschriften die het stadium van «kostersblad» ontgroeid zijn en regelmatig serieuze historische bijdragen brengen; daarbij valt ook nog te rekenen het individuele archiefwerk van vorsers als b.v. een J.-P. Felix;
- de sedert het «Monumentenjaar», «Jaar van het Dorp» e.d.m. veelvuldig opgedoken tijdschriften en tijdschriftjes voor lokale geschiedenis, waarin - hoe bescheiden soms ook - beetje bij beetje de orgelgeschiedenis van onze regio naar boven wordt gespit; het doorpluizen van de talloze recente Jaarboeken en Dorpsmonografieën vraagt engelengeduld, maar het is lonend voor de organoloog.

Tenslotte hebben we ook nog contact opgenomen met mevr. Van Waesdijck-Van Peteghem, die een afstammeling is van Maximilien Van Peteghem, de laatste orgelmaker van de familie. De enige inlichting die zij helaas kon verschaffen is dat haar moeder zaliger, vlak vóór haar dood, alle nog resterende documenten verbrand heeft; deze waren bewaard in een kast, waarin echter nooit iemand inzage had gekregen. Blijkbaar woog - na honderd jaar! - de schande van het faillissement van 1868 nog steeds hogelijk door op bepaalde Van Peteghem-nakomelingen.

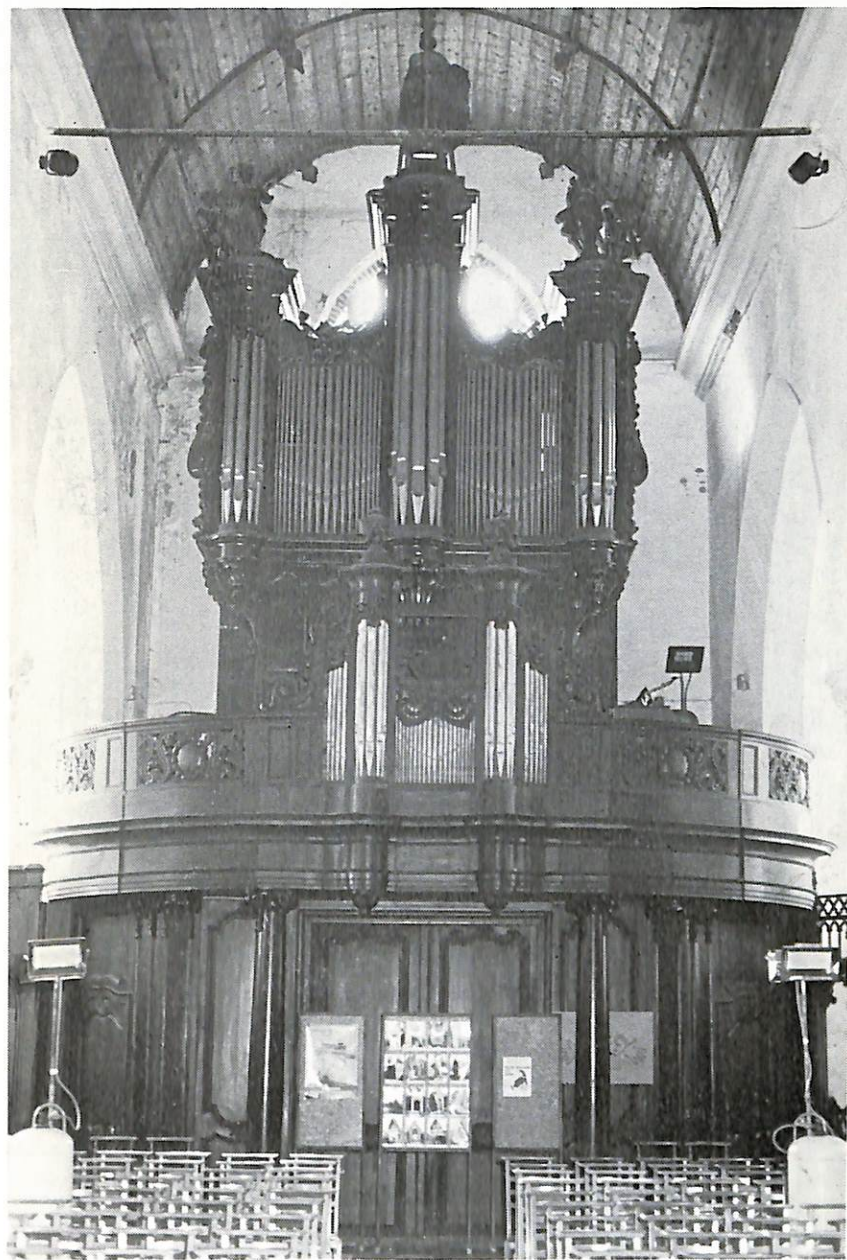
Dat aldus ook onze werklijst anno 1987 niet alle vragen i.v.m. Pieter Van Peteghems oeuvre zal oplossen spreekt vanzelf. Maar we voelen onze inspanning ruimschoots beloond als dit nummer van Orgelkunst kan doorgaan als een handige en betrouwbare «nieuwe werklijst van P. Van Peteghem».

Charles Tournemire aan het Cavallé-Coll-orgel in de Ste Clotilde te Parijs (foto vóór 1933). Op dit orgel speelde C. Franck van 1859 tot 1890 en Tournemire tot zijn dood in 1939. Na zijn dood kwam de speeltafel naar Flor Peeters te Mechelen, waar zij van 1945 tot 1986 in de studio van de meester stond. Flor Peeters vermaakte de speeltafel aan het Kon. Vlaams Muziekconservatorium te Antwerpen, afdeling Oude Instrumenten.

Aalter, St.-Corneliuskerk
Van Peteghem, 1754

Alveringem, Sint-Audomaruskerk
Van Peteghem, ca. 1778

Belsele, St.-Andreas & Ghislenuskerk
Van Peteghem, 1784

2. Kritische benadering van de bronnen

Gregoires «Historique...»

Na een biografische inleiding die aanvangt op blz. 192 (en waarin Gregoir halfweegs buitennissig begint uit te weiden over «levier pneumatique» en andere niet ter zake doende moderniteiten), vindt men vanaf blz. 196 een opsomming van werken van Pieter Van Peteghem.

Het is niet bekend wie die reeks heeft samengesteld, en of Gregoir er soms eigen informatie heeft aan toegevoegd. We veronderstellen dat Gregoir deze gegevens van een lid (of van verschillende) der Van Peteghemfamilie loskreeg, aangezien b.v. de eerste twee blz. veel details (aantal registers en prijs) bevat.

De notities van elk orgel zijn hoogstwaarschijnlijk uit de bouwcontracten gedistilleerd : in een contract zijn normalerwijze datum, dispositie en prijs vermeld. Dat het registraantal uit de contracten opgeteld is (en niet aan het orgel zelf) durven we concluderen na lezing van talrijke contracten : het bij Gregoir gemelde registertal betreft immers steeds het aantal in het contract opgesomde «items». Daarbij is het zo, dat - totaal willekeurig - gedeelde registers soms als twee en soms als één genummerd werden; in sommige contracten is er zelfs vermenging van de twee mogelijkheden. Maar steeds klopt het opgesomde aantal in het contract met het aantal bij Gregoir !

Tenslotte is nog te wijzen op het feit dat bij het klavierenaantal, de halve klavieren (Echo) niet meegeteld werden, niettegenstaande ze in de contracten wel vermeld zijn (soms als addendum).

Bij het bestuderen van Gregoires lijst, merkt men dat de reeks in enkele geledingen uiteenvalt :

A.

- blz. 196 lijn 9, tot blz. 198 lijn 6
- zeer gedetailleerd en chronologisch geordend (tot ca. 1777);
- de opsteller van deze reeks heeft alleszins de contracten kunnen raadplegen; er werd immers meestal een overeenkomst tussen opdrachtgever en orgelbouwer opgesteld en in twee exemplaren ondertekend (dit laatste staat in enkele contracten expliciet vermeld);
- nota : misschien waren niet alle contracten bewaard gebleven in het familiearchief, of werden orgels waarvoor geen gedetailleerd contract gemaakt was niet genoteerd : dat zou dan

kunnen verklaren waarom een aantal orgels (en zelfs grote !) bij Gregoir niet voorkomen (b.v. Gent St.-Jacob, Kortrijk O.-L.-Vrouw, Sint-Lievens-Esse);

- vanaf 1777 is de chronologische volgorde niet meer correct; tussen 1777 en 1787 geschiedde in het Van Peteghem-bedrijf een overweldigende ontplooiing van activiteiten (dit wordt o.m. bevestigd door de geuigenis van W. Lootens uit Middelburg, 1778); is hun boekhouding dan iets minder accuraat bijgehouden door overwerk? Of een andere veronderstelling is dat Pieter Van Peteghems eerste vrouw misschien wat boekhouding deed: zij overleed in 1775. Tenslotte valt ook nog rekening te houden met de zakelijke associatie (bij contract, 1776) tussen Pieter en zijn zoon Lambert-Benoit.
- vanaf 1777 zijn veel werken opgesomd waarbij de andere zoon, Aegidius-Franciscus, te betrekken is, hetzij omdat hij het contract negocieerde, hetzij omdat hij het orgel terplaatse afleverde (sommige van deze werken staan eveneens in de afzonderlijke werkljst van Aegidius-Franciscus, blz. 199-200).
- tenslotte moeten we andermaal benadrukken dat er wat betreft Pieter Van Peteghem en zijn beide zonen werkelijk kan gesproken worden van een orgelmakerscollectief, tenminste toch tot 1787 († Pieter); dat er in Gregoir aparte werkljsten van Lambert-Benoit en Aegidius-Franciscus staan suggereert dat de zonen ook voor eigen rekening optraden, maar vermoedelijk valt daaruit alleen een soort taakverdeling (en verdeling van honoraria?) binnen het bedrijf af te leiden;
- blz. 197, lijn 18-23 (ex-Affligem, dan Doornik en Bonne-Espérance). Gregoir heeft hier misschien eigen informatie verwerkt: de datum 1775 moet eigenlijk 1768 zijn, hij schrijft «3 clav.» terwijl hogerop orgels met 2½ klavieren steeds als «2 clav.» vermeld worden; en ook in het registeraantal is de Echo meegerekend. Hadden de Van Peteghems zelf het wedervaren van dit orgel opgevolgd? Het zijn in elk geval zij niet geweest die de overplaatsingen uitvoerden.
- hierna, vanaf lijn 24, staan zoals reeds gezegd, zaken die met Aegidius-Franciscus verband houden; het betreft ook allemaal plaatsen die gelegen zijn in oostelijke richting, wat we onlangs (zie Orgelkunst 1987, nr. 2) beschreven als typisch territorium van Aegidius-Franciscus. Werk van Pieter en Lambert-Benoit uit diezelfde periode, staat afzonderlijk vermeld blz. 198-199 onder «Lambert Van Peteghem et père».

B.

blz. 198 lijn 7-25

Hier krijgen we een allegaartje, enkel plaatsnaam en soms datum (niet chronologisch), misschien een toevoeging uit het geheugen of uit losse notities, mogelijks wel door een lid der Van Peteghemfamilie. Er staan een aantal nieuwe orgels tussen die in voorgaande reeks «vergeten» zijn, doch ook nogal veel plaatsen waar hetzij herstelwerk (Edegem; Opwijk) hetzij een occasieorgel (Bornem klooster) geleverd werd.

Ook hier staan werken bij die nog elders (b.v. in de lijst van Aegidius-Franciscus) teruggevonden worden.

C.

Tenslotte zijn er enkele activiteiten die elders in Gregoirs boek vermeld staan, evenwel zonder dat ze ook in het Van Peteghemhoofdstuk ondergebracht zijn (bijvoorbeeld blz. 101, 128, 91, 156, 117 e.a.).

Specifieke publicaties

Hieronder rekenen we de orgeltijdschriften (De Schalmey, De Praestant etc.), de orgelinventarissen enz., alsook de artikelen in andere tijdschriften (b.v. Geschied- & Oudheidkundige, Heemkundige) die van de hand zijn van betrouwbare (orgel) historici als J. Gerits, E. Van Autenboer enz. Hierin zijn uiteraard veel Van Peteghemwerken gesignaleerd, in een aantal gevallen met contract.

Algemene publicaties

De oudste monografieën (19de e.) waarin vaak werk van Van Peteghem vermeld is zijn de reeksen «Geschiedenis der gemeenten» van F. De Potter en J. Broeckart. Sindsdien zijn vele auteurs met dergelijke monografieën voor de dag gekomen (dorpspastors zijn hierin de uitblinkers geweest). Tenslotte zijn er de lokale of regionale tijdschriften die de laatste decennia een explosieve groei kenden. Ook hierin kan men al eens orgelgegevens sprokelen, maar enige voorzichtigheid is geboden omdat hier vaak amateur-historici (met alle respect voor hun inspanningen...!) aan het werk zijn.

Eigen archief

Last but not least konden we putten uit de talrijke archiefnotities (waaronder enkele belangrijke nog te publiceren contracten) die

door de jaren heen verzameld werden door diverse leden van de Orgelkunstredactie.

3. Editoriaal

We willen deze werkljst niet beperken tot een onsympatieke «listing» van plaatsnamen met data. Anderzijds is het onmogelijk om over elk orgel een verhaaltje te schrijven, hoe bondig ook. We hebben voor een tussenoplossing geopteerd : er werd over elk werk van P. Van Peteghem een korte «telex» opgesteld, waarbij toch nog een vorm van leesbaarheid beoogd werd; daarom werd zoveel mogelijk afgezien van het gebruik van sigels of afkortingen. De enige afkorting die we soms hanteren is «V.P.», wat zoals men kan raden voor «Van Peteghem» staat.

In de Bibliografie werd alleen voor zeer courante bronnen (Gregoir, orgelinventarissen) een afkorting gebruikt (zie lijstje). De werkljst is topografisch geordend, in alfabetische volgorde.

Men vindt over elke Van Peteghem-activiteit volgende informatie :

1. Plaatsnaam :

De officiële plaatsnaam, echter zonder rekening te houden met de administratieve fusies van gemeenten. Voorbeeld : Nieuwerkerken staat onder de naam van het oorspronkelijk dorp Nieuwerkerken, en niet onder Aalst waarmee het in 1975 werd samengesmolten.

Gevolgd door een tweede plaatsnaam, indien het een gehucht of wijk betreft, of een bijnaam die in de volksmond gemeengoed was/is.

Wanneer naamsverwarring mogelijk is worden tussen ( ) provincie en arrondissement toegevoegd.

2. Naam van de kerk

Waar het ons nuttig leek gaven we enige historische precisering over parochie of kloosterorde.

3. Naam van de auteur

— Pieter V.P. (indien er geen andere aanwijzingen zijn)
— Pieter V.P. en zonen (indien het collectief werk betreft)
— Pieter V.P. en zoon Lambert-Benoit (indien expliciet bewezen)
— Pieter V.P. en zoon Ægidius-Franciscus (indien er aanwijzingen zijn dat deze laatste een beduidende rol speelde).
(zie ook de inleidende tekst).

4. Bouwjaar

— ofwel : jaartal indien bekend uit bronnen
— ofwel «ca» : benaderende of geschatte datering
— ofwel «?» : geen gegevens ter beschikking

5. Aard van het werk

(b.v. nieuw orgel, grote renovatie, onderhoudswerk)

6. Omvang van het instrument, voor zover bekend;

(b.v. «2 klav., ped.»).

Nota : «ped.» = aangehangen pedaal; zelfstandig pedaal wordt als dusdanig vermeld.

7. Evolutie

Belangrijkste evenementen in de verdere geschiedenis van het orgel.

8. Wettelijke bescherming of niet

v.b. «K.B. 1.II.83» = orgel beschermd als monument door Koninklijk Besluit, op deze datum.

«K.B. (kerk) 4.V.86» = kerk is beschermd, dus orgel inbegrepen.

9. BIBLIOGRAFIE

Zo kort mogelijk weergegeven.

Nota : in de Bibliografie zijn alleen dië werken opgenomen die voor het eerst ofwel het meest gefundeerd naar de Van Peteghem-activiteit verwezen, en niet de bibliografie aangaande andere informaties die in de steekkaart verwerkt zijn.

☆
☆ ☆

Index van de gecompriëerde bibliografische verwijzingen :

GREG = E.G.J. Gregoir, «Historique de la facture et des facteurs d'orgues», Antwerpen, 1865.

SCHALM = De Schalmei, tweemaandelijks tijdschrift, Gent, jg. I-V, 1946-1950.

PRAEST = De Praestant, driemaandelijks tijdschrift, Tongerlo, jg. I-XXI, 1952-1972.

INV. I = Gh. Potvlieghe, orgelinventaris «Het Historisch Orgel in Vlaanderen», deel I (Oost-Vlaanderen), uitg. Rijksdienst voor Monumenten- & Landschapszorg, Brussel, 1974.

INV. IIa = A. Fauconnier & P. Roose, orgelinventaris «Het Historisch Orgel in Vlaanderen», deel IIa (Brabant, arr. Halle-Vilvoorde), uitg. Rijksdienst voor Monumenten- & Landschapszorg, Brussel, 1975.

MED. C. O. = Medelingen van het Centraal Orgelarchief, uitg. Kon. Muziekconservatorium afd. Instrumentenmuseum, Brussel, 1975 e.v.

ORGELK. = Orgelkunst, driemaandelijks tijdschrift, Grimbergen, jg. I e.v., 1978 e.v.

WERKLIJST PIETER VAN PETEGHEM

Model van een fiche :

1. PLAATSNAAM

2. kerk + event. historiek
3. auteur
4. bouwjaar
5. aard van het werk
6. omvang instrument
7. evolutie
8. bescherming als monument
9. BIBLIOGRAFIE

1. AALST, St.-Martinus

2. parochiekerk Sint-Martinus
ontwerp doksaal, orgelkast & tochtportaal : Alipius, augustijnnerbroeder te Brussel
orgelmeubel : J. B. Kieckens, schrijnwerker te Aalst
beeld- & snijwerk : M. Mattelet te Namen
ontwerp orgeldispositie : D. Raick & J. Boutmy, 1758

3. Pieter Van Peteghem
4. 1758-1763
5. nieuw orgel
6. 2½ klav. + zelfst. ped.; man. C-f''', echo f°-f''', ped. C-f°; totaal-kost 5.220 guldens
7. — 1761, besluit om nog een register toe te voegen en Echo-tessituur uit te breiden
— tot 1860 onderhoud door familie V.P.
— 1909-12, totale transformatie, J. Stevens/Duffel
— 1949, electrificatie & verdere wijzigingen, firma Stevens/Duffel
8. K.B. (kerk) 20 VII 1946
9. + GREG, 196 : *Alost, 1758, 43 reg. et pédale séparée, fl. 4300*
+ SCHALM, II, 136-138
+ INV. I, 6-8 & VIIIb
+ L. Robijns «Inventaris v.h. kunstpatrimonium v. Oost-Vlaanderen», deel XIV, band I «De St.-Martinuskerk te Aalst», 121-130.

1. AALST, Begijnhof

2. begijnhofkerk Sint-Martinus
3. Pieter Van Peteghem (& zoon Lambert-Benoit)
4. 1776
5. renovatie van het oud orgel (J. van Loo ?, 1650)
6. 1 klav., C.D - d''
7. in verval
8. K.B. (kerk) 4 V 1973
9. + GREG, 195-196 : *En 1776 V.P. s'associa avec son fils Lambert. Il avait alors en construction les orgues de (.....) Alost (béguinage) ...*
+ INV I, 4-5

1. AALST, Geschoeide Karmelieten

2. kloosterkerk der Geschoeide karmelieten (Onze Lieve Vrouwbroeders); orde in 1797 verjaagd; kerk door stad gekocht in 1808 en gesloopt in 1935
3. Pieter Van Peteghem
4. 1771
5. renovatie orgel (L. Delhay, 1738)
7. vernield tijdens de Franse Overheersing
9. + GREG, 101 : (werken van «Louis Dell Haye jeune») *1738 Alost, frères Notre-Dame, restauré en 1771 par P.V.P. pour 400 fl.; cet orgue a été détruit au temps des troubles.*

1. AALTER

2. parochiekerk Sint-Cornelius
3. Pieter Van Peteghem
4. & 5. à 1754, plaatsing orgel (300 gulden : occasie-orgel ?)
b) 1776, kuisen en herstellen blaasbalg, stemmen (kostte 5 ponden gr.)
7. integrale transformatie J. Loncke, 1964; nog slechts een zeer geringe hoeveelheid oud pijpwerk aanwezig; het oude meubel is als Positief in het nieuwe ensemble gebruikt
8. K.B. (kerk) 12 I 1977
9. INV I, 277-278 & XXVa

1. AARTRIJKE

2. parochiekerk Sint-Andries
3. Pieter Van Peteghem en zoon (Lambert-Benoit ?)

4. 1773
5. nieuw orgel
7. in 1909 vervangen door een nieuw orgel v. Fred. Loncke; een 3-tal registers van V.P. verwerkt
9. + GREG, 197 : *Aertrycke, 1773, avec son fils, 16 reg., fl. 850; ...*
+ INV IVA, 419-431

1. AFFLIGEM, Abdij

2. abdijkerk der benedictijnen, St-Petrus & Paulus; abdij gesupprimeerd in 1797; kerk afgebroken
3. Pieter Van Peteghem
4. opdracht in 1762, voltooid in 1768
5. nieuw orgel
6. 2½ klav., 40 reg.; man. GG.AA - f''', echo f° - f''''
7. — 1797, orgel gedemonteerd, geborgen te Aalst
— 1807 door Ch. Verbeke geplaatst in kathedraal Doornik
— 1865 overgeplaatst naar voormalige abdij Bonne-Espérance (klein seminarie); het orgel is aldaar geplaatst in het meubel van een A. Rochet-orgel (dat tijdens de Franse inval verwoest was); aldaar nog aanwezig, ruineuze toestand
9. + GREG, 197 : *Tournay, Notre-Dame 1775, 40 reg., 3 clav., fr. 30.000 (.....). C'est l'orgue qui se trouvait à l'abbaye de Affligem. Après la suppression de ce monastère il a été placé à Tournay. Actuellement cet orgue se trouve au séminaire de Bonne-Espérance;*
+ GREG, 196, zie onder Denderhoutem
+ Fl. vander Mueren «Het orgel in de Nederlanden», Brussel 1931; 267
+ PRAEST, IX, 18
+ A. van Roy o.s.b. «Kunstschaten uit oud Affligem», in De Brabantse Folklore, 1962; 236
+ ORGELK, XI, 1; 17-18

1. ALVERINGEM

2. parochiekerk Sint-Audomarus
3. Pieter Van Peteghem en zoon Labert-Benoit
4. ca. 1778
5. nieuw orgel
7. — 1922, herstellingen (oorlogsschade?) door E. Kerkhoff/Brussel
— 1959, vernieuwbouw J. Loncke
— orgelkast bewaard, was een balustrade-orgel met 8'HW en 4'OW; HW lade (gedeeld) nog aanwezig alsook een hoeveelheid (sterk aangepast) V.P.-pijpwerk
8. K.B. (kerk) 8 IX 1971
9. GREG, 198 : in de reeks «Lamb. Van Peteghem et père» *Alveringen (sic), 2 clav. et 28 reg., fl. 2500; ...*

1. ANTWERPEN, St.-Paulus

2. kerk van het voormalige Dominikanen-klooster; thans parochiekerk Sint-Paulus
3. Pieter Van Peteghem, als assistent of voor rekening van J.B. Forceville
4. ca. 1730
5. plaatsing orgel (gerenoveerd groot orgel N. van Hagen, 1654)
9. GREG, 193 : *A la mort de son maître (= Forceville, die in werkelijkheid in 1739 stierf) Pierre continua les affaires avec la veuve, et c'est sous sa direction qu'on plaça les orgues à l'église St-Paul à Anvers, ...*

1. ARDOOIE

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter Van Peteghem en zoon (Lambert-Benoit)
4. 1785-86
5. project voor de herstelling (100 gulden) van het orgel (P. J. Derijckere, 1753); werken niet uitgevoerd
7. — in 1864-68 wordt door Maximilien Van Peteghem een nieuw orgel geplaatst
— een oud orgel van Ardoorie werd (in 1874?) verkocht aan de parochie Beitem bij Rumbekke (de kerk van Beitem werd in 1918 gedynamiteerd)
9. brochure «Plechtige inzegening van het nieuw orgel in de Sint-Martinuskerk te Ardoorie op Pinksteren in 1953», daarin : L. Van Acker «De oude orgels van Ardoorie», blz. 5-11

1. ASPELARE

2. parochiekerk Sint-Amandus
3. Van Peteghem (Pieter en/of Lambert-Benoit)
4. 1783
5. plaatsing orgel;
enkele pijpen en een gedeelte van een oudere orgelkast werden verwerkt
6. 1 klav., C.D - d''', 14 reg.
7. — 1890, wijzigingen door Ch. inneessens
— 1971, restauratie door J. P. Draps
— 1988, laatste fase restauratie, door Gh. Potvlieghe
8. K.B. (orgel) 19 VIII 1980
9. Gh. Potvlieghe : «Het L.B. Van Peteghem-orgel te Aspelare», in «De Mixtuur», nr. 6, maart 1972; 82-86

1. AVELGEM

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter Van Peteghem en zoon Lambert-Benoit
4. 1783 (1787?)
5. nieuw orgel
7. niet meer aanwezig
9. + GREG, 197 : *Auvelghem* (= Avelgem?), 1783, *inconnu*, fl. 2498;
+ Ph. Despriet : De Zuidwestvlaamse kerken, deel I, Kortrijk 1982; blz. 49 (interieur) *Het orgel werd gebouwd door VanPeteghem te Gent en in 1787 geplaatst*

1. BAASRODE

2. parochiekerk Sint-Ursmarus
3. Pieter Van Peteghem
4. 1739
5. herstellingen of renovatie
7. — 1779 of kort daarna, werken door Aeg. Fr. Van Peteghem
— 1885, wijzigingen
— 1939, transformatie door J. Loncke
8. K.B. (kerk, enkel toren) 30 XII 1949
9. + GREG, 198 : *Baesrode*
+ GREG, 200, werken Aeg. Fr. V.P. : *Baesrode*, 12 reg., 100 livres;
+ G. Boeykens : Geschiedenis van Baasrode

1. BAZEL

2. parochiekerk Sint-Petrus
3. Pieter Van Peteghem en zoon (Lambert-Benoit)

4. 1776
5. nieuw (?) orgel
7. in 1889 vervangen door een nieuw orgel (Vereecken uit Gijzegem), met verwerking van een kleine hoeveelheid ouder materiaal
9. + GREG, 195 : *En 1776 Van Peteghem s'associa avec son fils Lambert. Il avait alors en construction...*, *Baesele*, ...
+ GREG, 198, werken van «Lamb. Van Peteghem et père» : *Basel (Waes)*, 2 clav. et 23 reg., fl. 1250; ...

1. BEERZEL

- Dat het Beerzel betreft (en niet Beersel nabij Brussel) kan besloten worden uit volgende gegevens :
- fragmenten uit het Van Peteghem-archief wijzen in die richting
— te Beerzel bevindt zich nog een laat-18de eeuwse orgelkast die verwijst naar een V.P.-instrument
2. parochiekerk Sint-Remigius
  3. Pieter Van Peteghem en zonen (geplaatst door Aegidius-Franciscus V.P.)
  4. ca. 1786
  5. nieuw orgel
  7. na diverse verbouwingen, grondig getransformeerd door G. D'Hondt, 1954
  9. GREG, 200, werken van Aeg. Fr. V.P. : *Beersel*, 11 reg., fl. 1000, *placé par ordre de son père Pierre Van Peteghem*; ...

1. BELSELE

2. parochiekerk Sint-Andreas & Ghislenus
3. contract gesigeneerd «P. Van Peteghem et fils»
4. 1784
5. nieuw orgel
6. 2 klav., 16 (+2) & 8 reg., C-f'''; 1.400 gulden
7. 1972, transformatie door firma Loncke
8. K.B. (kerk) 28 XII 1936
9. + GREG, 198 : *Belcele* (1784), ...
+ ORGELK, XI, blz 33-35 (contract)

1. BERLAAR

2. parochiekerk Sint-Pieter
3. Pieter Van Peteghem; werk uitgevoerd door Aeg.-Fr. Van Peteghem
4. 1784
5. renovatie orgel (E. Le Blas, 1745)
7. grondig getransformeerd door achtereenvolgens P. Stevens, ca. 1880, en firma Stevens, 1955
9. + GREG, 128 : *LE BLAS (Egide)*, ... *Un orgue de 2 claviers à Berlaer (Lierre), restauré en 1784 par P. Van Peteghem pour la somme de fl. 800*
+ GREG, 200, werklijst Aegidius-Franciscus V.P. : *Berlaer (Lierre)*, 9 reg., fl 800; ...
Nota : enkele gegevens zijn in contradictie : 2 klav. = 9 reg. ?

1. BEVEREN aan de Leie (bij Waregem)

2. parochiekerk Sint-Jan-Baptist
3. Pieter Van Peteghem
4. 1745
5. herstelling

7. — nieuwe kerk gebouwd in 1780-84
— 1788, nieuw (?) orgel door L.B. Van Peteghem
— totaal vernield in 1940
9. + Ph. Despriet, «De Zuidwestvlaamse parochiekerken», Kortrijk 1982; blz. 76 : *het orgel werd in 1745 nagezien door de Gentse orgelmaker L.B. Van Peteghem (nota : het kan niet L.B. betreffen, tenzij 1745 verkeerd is)*
+ SCHALM, IV, 64, B. De Keyzer «Ommereis.../Beveren aan Leie» : *Het orgel dat er nog stond vóór de oorlog werd in 1788 door L.B. Van Peteghem uit de Drabstraat te Gent vervaardigd*

1. BEVEREN-WAAS

2. parochiekerk Sint-Martinus
3. Pieter Van Peteghem, als assistent of voor rekening van J.B. Forceville
4. ca. 1732 ?
5. plaatsing (nieuw ?) orgel
7. — eerste helft 19de e., uitbreiding door Pierre Van Peteghem
— 1893, vervangen door nieuw orgel van Ch. Anneessens
+ GREG, 193 : *A la mort de son maître (= Forceville, die in realiteit in 1739 stierf) vers 1732, Pierre (= Van Peteghem) continua les affaires avec la veuve, et c'est sous sa direction qu'on plaça les orgues à..., à Beveren...*

1. BORNEM

2. parochiekerk O. L. Vrouw van Sint-Leodegarius
3. Pieter van Peteghem ? uitgevoerd door Aegidius-Franciscus V.P.
4. 1784
5. nieuwe blaasbalgen voor het orgel (C. Dillens, 1721)
Nota : volgens Gregoir (naar nota's van V.P. ?) was er een orgel gebouwd door gebr. De Rijckere
9. + GREG, 91 : *DE RYCKERE... Il a été chargé de l'exécution d'un orgue à Bornhem, dont M. Van Peteghem (Pieter ?) fait l'éloge. Ce dernier a placé en 1784 de nouveaux soufflets pour la somme de fl. 480*
+ GREG, 200, werklijst van Aeg. Fr. Van Peteghem : *Bornhem, réparation, fl. 480; ...*

1. BORNEM, Engelse Dominikanen

2. kerk van het klooster der Engelse Dominikanen
Het klooster werd van 1658 tot 1825 bewoond door Engelse Dominikanen. Sinds 1823 werden de gebouwen betrokken door de cisterciënzers uit de afgeschafte abdij van Hemiksem; ze sloopten het oude kerkje in 1840
3. Pieter Van Peteghem (en zonen)
4. 1777
5. plaatsing van een orgel, afkomstig uit de abdij van Rozendaal te Sint-Katelijne-Waver (Mechelen)
7. niet meer aanwezig
9. GREG, 198 : *Bornhem (couvent anglais 1777), ...*

1. BOTTELARE

2. parochiekerk Sint-Anna
3. contract «P. Van Peteghem en soone» (= Lambert-Benoît V.P.)
4. 1779-80
5. nieuw orgel
6. 2 klav., 16 (+2) & 6 reg., C.D-f'''; 1.800 gulden

7. 1910-12, grondige ombouw door Th. Delmotte
8. K.B. (kerk) 28 XII 1936
9. ORGELK, V, 2; blz. 38-39 (contract)

1. BRUGGE, St.-Jacob

2. parochiekerk Sint-Jacob
3. Pieter Van Peteghem ? uitgevoerd door Lambert-Benoît V.P.
4. 1785
5. herstelling (100 gulden) en nieuwe tinfoolie front
7. — onderhoud door Van Peteghem-familie tot 1829
— vervangen in 1870 door orgel L.B. Hooghuis
9. SCHALM, V, 97-102 : R. Deruwe «De Sint-Jacobskerk te Brugge».

1. BRUSSEL, O. L. Vrouw ter Kapelle

2. parochiekerk O. L. Vrouw ter Kapelle
3. Pieter Van Peteghem, als assistent of voor rekening van J.B. Forceville
4. ca. 1730 ?
5. plaatsing nieuw orgel ?
7. in 1890 vervangen door nieuw orgel P. Schyven
9. GREG, 193 : *A la mort de son maître (= Forceville, die in realiteit in 1739 stierf) vers 1732, Pierre (= Van Peteghem) continua les affaires avec la veuve, et c'est sous sa direction qu'on plaça les orgues à l'église St-Paul à Anvers, à Ste-Gudule et de la Chapelle à Bruxelles, ...*

1. BRUSSEL, St.-Goedele

2. voormalige collegiale kerk Sint-Goedele, thans kathedraal en parochiekerk Sint-Michiel
3. Pieter Van Peteghem, als assistent of voor rekening van J.B. Forceville
4. ca. 1732 ?
5. ? ; de werkzaamheden van Forceville dateren van 1706 en 1714-18
7. van het Forceville-orgel is nog een hoeveelheid (getransformeerd) pijpwerk aanwezig; dit is echter als verloren te beschouwen bij de geplande nieuwbouw
9. GREG, 193 : *A la mort de son maître (= Forceville, die in realiteit in 1739 stierf) vers 1732, Pierre (= Van Peteghem) continua les affaires avec la veuve, et c'est sous sa direction qu'on plaça les orgues à l'église St-Paul à Anvers, à Ste-Gudule et de la Chapelle à Bruxelles, ...*

1. BUGGENHOUT

2. parochiekerk Sint-Niklaas, orgel heden in de boskapel O. L. Vrouw van Smarten
3. Pieter Van Peteghem en zoon Lambert-Benoît
4. 1770
5. renovatie orgel (N. Langlez, 1686)
7. — 1879, orgel overgeplaatst naar de kapel in het bos + wijzigingen door Cam. Loret
— 1957, herstellingen door firma Stevens
9. + GREG, 198, werken van «Lamb. Van Peteghem et père» : *Buggenhout, un orgue à 16 registres, (réparation) de fl. 550; ...*
+ INVENT I, 171-174 (+ contract)

1. DAMME

2. parochiekerk Onze Lieve Vrouw Hemelvaart
3. Pieter Van Peteghem

4. 1765
5. onderhoudsbeurt (orgel 1639, toegeschreven aan B. Ledou)
9. MED.C.O., 1978/afl. 3; 20-26

1. DEFTINGE

2. parochiekerk Sint-Ursmarus
3. Pieter Van Peteghem en zonen (contract «L.B. Van Peteghem»)
4. 1779-80
5. nieuw orgel
6. 1 klav., C.D - d''', 15 reg.; 900 gulden
7. 1967, transformatie door firma Loncke
8. K.B. (kerk) 4 III 1947
9. + GREG, 198 : *Deftinge (1778)*
+ ORGELK, VI, 1; blz. 24-25 (contract)

1. DEINZE

2. parochiekerk Onze Lieve Vrouw
3. Pieter Van Peteghem
4. 1740-41
5. nieuw orgel
6. 1½ klav.; Gr. Org. C.D - c''', 18 reg. + Echo cis' - c''', 5 reg.
7. — wijzigingen 2de helft 19de e. (o.m. 1897)
— 1965, transformatie door G. Delmotte
8. K.B. (gebouw) 28 XII 1936
9. + GREG, 196 : *Deynze, 1740, un orgue à 18 reg., qui coûtà fl 1500;*
+ ORGELK, XII, 116-126 : P. Huys «Het Van Peteghem-orgel in de O.-L.-Vrouwkerk van Deinze»; afb. blz. 74

1. DE KLINGE

2. parochiekerk O. L. Vrouw Hemelvaart
3. Pieter Van Peteghem
4. 1775
5. nieuw (?) orgel
7. — overplaatsing in nieuwe kerk + wijzigingen : 1851, Emm. Loret
— herstelling, 1971, firma Pels-D'Hondt
8. K.B. (orgel) 4 III 1980
9. F. De Potter & J. Broeckaert, «Geschiedenis der gemeenten», arr. Sint-Niklaas, deel II, Gent 1877; De Klinge, blz. 11 : *Het orgel dagtekent van 1775 en werd vervaardigd door Van Peteghem.*

1. DENDERHOUTEM

2. parochiekerk Sint-Amandus
3. Pieter Van Peteghem
4. (1763 ?) 1768
5. plaatsing van het oud orgel (enkel het Hoofdwerk) uit de abdij van Affligem (orgel J. van Weert, 1624)
7. niet meer aanwezig
9. + GREG, 196 : *Denderhoutem, 1763, comme Afflighem, fl. 1100;*
+ Fl. van der Mueren, *Het Orgel in de Nederlanden*, Brussel 1931; blz. 267 : *In 1762 werd (door de abdij van Affligem) een nieuw orgel besteld. Het positief van 1621 werd aan de kerk van Opdorp geschonken, de rest verkocht aan de kerk van Denderhoutem.*

1. DENDERLEEUEW

2. parochiekerk Sint-Amandus
3. Pieter Van Peteghem

4. 1767-68
5. nieuw orgel
6. 1½ klav., Gr. Org. C-d''', 14 (+2) reg., 800 gulden, Echo 4 reg., 100 gulden
7. 1855, transformatie door P.J. Vereecken
1980, renovatie (met verantwoorde integratie van al het historisch materiaal) door firma Loncke
8. K.B. (kerk) 4 V 1944
9. + GREG, 196 : *Denderleeuw, 1767, reg., fl. 800;* ...
+ Gh. Potvlieghe : *Historisch rapport, opgesteld ten behoeve van het restauratiedossier, 1972*

1. DENDERMONDE, O. L. Vrouw; groot orgel

2. parochiekerk (voormalige collegiale) O. L. Vrouw
3. Pieter Van Peteghem (werk uitgevoerd door Aeg.-Fr. Van Peteghem)
4. 1761 (in 1763 worden de laatste 50 gld uitbetaald)
5. renovatie van het «groot» orgel
(nota : het «groot» orgel bevond zich toen nog in het zijkoor)
7. — 1763, onderhoudsovereenkomst met V.P.
— wsch. betreft het hier het instrument dat later (kort na 1860 ?) naar Maldegem-Kleit werd overgebracht, want in de ventielkas aldaar staat :
Resteravit Par AE ; F ; j76j
Van Peteghem fecit
— in 1860 werd te Dendermonde (in de oude orgelkast, en verplaatst naar de W-kant) een nieuw orgel gebouwd door Pierre en zoon Maximilien V.P.
8. orgel te Maldegem-Kleit beschermd K.B. 19 VIII 1980
9. + GREG, 198 : *Termonde (orgue du chapitre renouvelé);* ...
+ archief : R.A.G., kerkrek. Dendermonde O. L. Vr., 1762-63
+ G. De Smet : *Geschiedenis van Kleit, Maldegem 1945 : Het orgel is afkomstig uit de dekenale en collegiale kerk van Dendermonde*

1. DENDERMONDE, O. L. Vrouw; klein orgel

2. parochiekerk (voormalige collegiale) O. L. Vrouw
3. Pieter Van Peteghem en zoon (Aeg.-Fr. V.P. ?)
4. 1763
5. Grondige herstelling; 200 gulden, excl. transport naar Gent (orgeltje uit 1662 van J. van Loo)
7. — 1763, overeenkomst voor verder onderhoud door V.P.
— het betreft wsch. het kleine orgel dat in 1861 (toen het koor-doksaal waarop het stond afgebroken was) aan de kerk van Vlassenbroek verkocht is.
8. de kerk van Vlassenbroek is beschermd K.B. 28 III 1956
9. archief : R.A.G., kerkrek. Dendermonde O. L. Vr., 1762-63

1. DENDERMONDE, St.-Egidius

2. parochiekerk Sint-Egidius («Sint-Gillis-binnen»)
- kerk van de voormalige abdij van Zwijveke (cisterciënzerinnen)
3. Pieter van Peteghem en zonen
4. 1778
5. renovatie orgel (J. Matthijs, 1641)
7. — 1873, totale renovatie door P.J. Vereecken
— 1980, restauratie naar de toestand van 1873, B. Pels-D'Hondt
8. K.B. (kerk) 9 V 1955
9. G. Moortgat : *Oude Orgels in Vlaanderen, I, Brussel 1964, BRT-brochure nr. 21; blz. 48-49*

1. DENDERMONDE, Augustijnen
2. kerk van het klooster der paters Augustijnen; niet meer bestaand
3. Pieter Van Peteghem en zonen (geplaatst door Aeg.-Fr. Van Peteghem)
4. 1786
5. grote herstelling ?
9. + GREG, 197 : 1786, *Termonde (Augustins), fl. 1300; ...*
+ GREG, 200, werken van Aeg.-Fr. V.P. : *Termonde (Pères Augustins), 2 clav., 18 reg., réparé fl. 1300; ...*

1. DENDERMONDE, Brigittinessen
2. kerk van de abdij der Brigittinessen
abdij gesupprimeerd, wsch. door decreet van Jozef II van 1784
3. Pieter Van Peteghem en zonen
4. 1779
5. nieuw orgel
6. 1 klav.
7. *nota* : in APPELS bij Dendermonde werd in 1786-87 een nieuwe kerk gebouwd, wsch. is het op dat moment dat het orgel uit de afgeschafte Brigittinessenabdij aangekocht werd
— 1787, toevoeging van een Clairon 4' door (Aeg.-Fr. ?) Van Peteghem, vermoedelijk bij de overbrenging naar Appels
8. kerk te APPELS beschermd K.B. 20 XII 1974
9. + GREG, 197 : 1779, *Termonde (abbaye, Brigittines), fl. 800; ajouté en 1787 un clairon, et à la suppression de ce couvent cet orgue a été placé à l'église de Appels, reçu pour ce travail fl 250; ...*
+ GREG, 200, werken van Aeg.-Fr. V.P. : *Termonde (abbaye Brigittines), 14 reg., fl. 800; ...*

1. DESSEL
2. parochiekerk Sint-Niklaas
3. Pieter Van Peteghem en zonen;
geplaatst door Aeg.-Fr. Van Peteghem
4. 1775
5. voltooiing van het orgel dat door J. Nau († 1775) begonnen was
waarschijnlijk totaal vernield tijdens wereldoorlog II
9. + GREG, 156 : *NAU (J.), à Louvain, fut chargé du placement d'un orgue à Desschel, orgue que M. E. Van Peteghem a achevé. «Voor het orgel te voltrecken aengenomen door wylen J. Nau, orgelmoeisscher, gewoont hebbende tot Loven en tot Desschel miserabel overleden, voor eene som van gul. 650.» (Extrait des notes de la famille Van Peteghem 1775)*
GREG, 198 : *Desschel, ...*

1. DESTELBERGEN
2. parochiekerk O. L. Vrouw ter Sneeuw
3. vlg. archief «Petrus Van Peteghem experten orgelmaker»
4. ca. 1784 ? (1784 : bouw nieuwe kerk)
5. ontwerptekening
(werken uitgevoerd ?)
7. 1885, ander (nieuw ?) orgel door Ch. Anneessens
9. INVENT I, 297-303
1. DIEST, Alexianen
2. kapel van het klooster der broeders Alexianen
(orgel gedemonteerd in 1980, kapel daarna afgebroken)

3. Pieter Van Peteghem en zonen,
geplaatst door Aeg.-Fr. Van Peteghem
4. 1786 of kort daarna
5. nieuw orgel
7. — (ca. 1800 ?), overplaatsing naar nieuw klooster Alexianen
— kleine wijzigingen in de 19de e.
— ca. 1930, transformatie door Firmin Joris
— 1980, orgel aangekocht door Min. Ned. Cultuur, gedemonteerd door Rijksdienst Monumenten, thans opgeslagen in cult. centrum kasteel Alden Biesen
9. + GREG, 198 : *Diest (Alexiens), ...*
+ GREG, 200, werken van Aeg.-Fr. V.P. : *Diest (Pères Alexiens), 14 reg., fl. 1150; ...*
Iconografie : Er bestaat een schilderij van de Alexianengemeenschap ca. 1786, waarop één der religieuzen een ontwerptekening voor het orgel toont (schilderij thans in bewaring bij het Bestuur voor Monumenten & Landschappen, Brussel)

1. DRONGEN, Abdij
2. kerk van de Praemonstratenzerabdij
abdij gesupprimeerd in 1797, kerk is thans parochiekerk Sint-Gerulfus
3. Pieter Van Peteghem en zonen
4. ca. 1777 ?
5. herstellingen ?
7. *nota* : in 1797 zou L.-B. Van Peteghem een nieuw orgel leveren, maar wegens opheffing van de abdij is het niet ter plaatse geraakt (het belande in Zomergem, waar de ex-abt pastoor geworden was)
9. GREG, 198 : *Drongene, ...*

Ter bespreking

BLOCKEEL Dirk : «Een orgel van papier»
Hooglede, uitgave in eigen beheer, 1987 - 35 blz.

Het gebeurt bij ons niet elke dag dat een leerkracht orgel eigen eenvoudige gebruiksmuziek bundelt en publiceert. Deze verzameling van los van elkaar staande orgelstukjes, waarin noch enige systematiek, noch enige methodiek aanwijsbaar is, kan daarenboven gezien worden als een welkome aanvulling op het eerder schaars didactisch materiaal voor de eerste jaren van het amateursorgelonderwijs. Zeven hoofdstukken ordenen deze bloemlezing. In de eerste rubriek vinden we niet minder dan 21 tweestemmige composities in vormen als canon, variatie, begeleiding, bicinium of inventie. De gebruikte liederen komen hoofdzakelijk uit de kersttijd. Naar aloud gebruik wordt in de volgende rubriek over driestemmigheid, de middenstem in grijpnotatie aangeduid. Ook hier vormen kerkliederen het hoofdbestanddeel. «Wij volgen het orgelspel op de voet!» : zo luidt de titel van het derde paneel en deze dien je alvast letterlijk te nemen want hier komt immers de initiatie van het pedaalspel aan bod. De componist laat zich in ieder geval niet verleiden tot het schrijven van saaie oefeningen zonder enige muzikale belevingswaarde, maar

serveert de speler kleine stukken voor pedaalsolo. Mogelijkheid tot improviseren wordt geboden door het invullen van een vrij ritme bij een gegeven melodie en/of het toevoegen van noten. Vervolgens komt het triospel aan bod waarbij aanvankelijk de stemmen slechts zelden samen in de weer zijn. Als sluitstuk vinden we een buitenbeentje : een dodecafonisch trio. Zeven variaties belichten eenzelfde dodecafonische reeks. In kapittel 5 wordt een aanzet tot improvisatie belicht. De leerling dient een aantal nazinnen te improviseren en te noteren bij uitgeschreven voorzinnen. De linkerhand kan zich tot bourdon beperken of het geheel met een specifiek ritme schragen. Ook kan een harmonisch patroon worden ingeschakeld.

Bij de behandeling van vierstemmig spel suggereert de auteur dat de basstem ad libitum pedaliter kan worden gespeeld. Een ander facet van creatief omgaan met muziek krijgt hier zijn plaats nl. de transcriptie.

Deze «ervaring verzameld» besluit met een korte compositie «Elegia in memoriam Herman Roelstraete».

Een zeer uitvoerige handleiding gaat de 54 orgelstukken vooraf. De commentaren op de respectievelijke composities zijn doorweven met praktische, uit ervaring vergaarde didactische wenken.

De componist schuwt geen modernere toonspraak en technieken, zonder hierbij onmiddellijk aan avant-garde te denken.

De vingerzettingen en articulatiesuggesties zijn tot het minimum beperkt. Het materiaal is zowel bruikbaar naar het jonge kind als de volwassene. «Een orgel van papier» is een voorlopige uitgave die in de toekomst zal worden uitgebreid en vatbaar is voor veranderingen.

Besteladres : Dirk Blockeel, Grote Noordstraat 18, 8830 Hoogdele.
Bankrelatie : 000-0272516-43.

Kostprijs : 150 fr.

L. B.

Mededelingen

Jong orgeltalent Tongerlo 1990

Jong orgeltalent krijgt de kans om te concerneren in de Norbertijnerabdij van Tongerlo op zondag 13 en op zondag 27 mei, telkens te 15u.30. Joris Verdin zal de reeks afsluiten op zondag 10 juni.

De kandidaten moeten houder zijn van een Eerste Prijs of van een Hoger Diploma. Zij mogen solistisch of eventueel met een medewerkend instrumentist optreden, of in afwisseling met een ander organist.

De kandidaatstelling moet vergezeld zijn van een curriculum vitae, van een schriftelijke aanbeveling van de orgelleraar en van een programmavoorstel.

Aanmeldingen en inlichtingen :

Pater H. Kerstens, Norbertijnerabdij, Abdijstraat 10, 3180 Westerlo.

Orgel St.-Dionisius - Zarren hersteld

Loncke, Orgelbouw BVBA uit Zarren-Kortemark herstelde het orgel van de St.-Dionisiuskerk te Zarren. Het instrument heeft hoofdwerk, borstwerk en een onafhankelijke pedaalbezetting. Het telt 1860 pijpen. Chris Dubois verzorgde op 8 oktober 1989 het inspelingsconcert met o.m. werk van Bach, Peeters en eigen composities.

Harmoniumproject 1 - 4 maart 1990 K.V.M. Conservatorium, Antwerpen

Het harmonium, «instrument humain par excellence» heeft mede het klankbeeld van de 19de eeuw bepaald. Toch is de traditie van dit instrument verloren gegaan : de spelers verdwenen, de muziek werd vergeten. Nochtans ligt deze wereld nog heel dichtbij : de herontdekking van instrument, speelwijze en literatuur, kortom een eeuw muziek, kan beginnen.

De cursus aan het Koninklijk Vlaams Conservatorium is samengesteld uit lezingen en workshops.

De cursusleiders zijn Joris Verdin, Kurt Lueders, Michel Dieterlen en Joel-Marie Fauquet.

Het inschrijvingsgeld bedraagt 1.500 BF.

Inlichtingen : Kon. Vl. Muziekconservatorium, Desguinlei 25, 2018 Antwerpen.

Ongehoord Formentelli-orgel

Het inspelingsconcert van het Formentelli-orgel in het Lemmensinstituut te Leuven, aangekondigd in «Orgelkunst» jg. XII nr 3, heeft niet plaats gehad omwille van grote tekorten aan het instrument.

Formentelli moet van ver komen.

Restauratie Erondegem : St.-Pietersbandenkerk

Originele bouwer : P. H. Anneessens (Ninove), ca. 1846

Auteurs transformaties : Fa. Reygaerts (Geraardsbergen) ca. 1920
Fa. Loncke (Zarren-Esen), ca. 1960

Historische restauratie : G. Potvlieghe-De Maeyer (Ninove)
eerste fase : 1989

Restauratie Berlare : St.-Martinuskerk

Originele bouwer : Van Peteghem (Gent)

Auteurs transformaties : Van Peteghem (Gent)
Vereecken (Gijzegem)

Historische restauratie : G. Potvlieghe-De Maeyer (Ninove)
eerste fase : 1988
tweede fase : 1989

Restauratie Strijtem : St.-Martinuskerk

Originele bouwer : Cappuyns-Ceulemans (Mechelen), ca. 1850

Auteurs transformaties : Fa Aerts-Castrel (Duffel)

Historische restauratie : G. Potvlieghe-De Maeyer (Ninove)
eerste fase : 1989

Restauratie Uitbergen : St.-Pietersbandenkerk

Originele bouwer : Fa. Vereecken (Gijzegem), 1880

Restauratie : G. Potvlieghe-De Maeyer (Ninove)

eerste fase : 1987
tweede fase : 1989

Historisch Coppin-orgel van Bossut gerestaureerd

Een verzorgde brochure, opgesteld door Jean Ferrard is gepubliceerd naar aanleiding van de restauratie van het historisch orgel, hoogstwaarschijnlijk van Coppin, in de kerk «Notre Dame» te Bossut.

De «Artisans Facteurs d'orgues et de Clavecins de Tournai» hebben

III. INTERNATIONALE
ORGELTAGUNG

WINTERTHUR 23. — 28. SEPT. 1990

CÉSAR AUGUSTE FRANCK

(1822 — 1890)

15 Veranstaltungen als Orgel-, Sinfonie-, Kammermusik, Referate,
Exkursion und Soirée Française. Stadtkirchenorgel von 1888
(E. F. Walcker)

Ausführende in
den Konzerten: Marie-Claire Alain, Paris; Philippe Bender
(Dirigent); Guy Bovet, Romainmôtier; Jean-Pierre
Druey, (Dirigent); François Duchable (Klavier);
Ursula Hauser, Wädenswil; Rudolf Meyer,
Winterthur; Daniel Roth, Paris; Hansheinz
Schneeberger, (Violine); Pierre Souvairan,
(Klavier); Jean-Claude Zehnder, Basel

Ensembles: Kantorei der Stadtkirche Winterthur
Ripieno Kammerorchester Winterthur
Stadtorchester Winterthur

Referenten: Rudolf Bruhin, Basel; Xavier Darasse, Toulouse;
Jean Ferrard, Brüssel; Arthur Godel, Basel;
Friedrich Jakob, Männedorf; Marie-Louise
Jaquet-Langlais, Paris; Wolfgang Rehn, Männedorf;
Robert Steiner, Winterthur

Künstlerische Leitung: Rudolf Meyer, Winterthur

Informationen sind erhältlich bei:
III. Internationale Orgeltagung Winterthur 1990,
St. Georgenstrasse 5, CH-8400 Winterthur, Telefon 052 27 82 79

de restauratie gedaan die in september 1989 is klaar gekomen.
Het instrument is een viervoetsorgel met een volledig klavier en een
half echo-klavier.

De dispositie is als volgt :

Grand clavier :	Petit clavier :
Cornet IV	Prestant 4
Prestant 4	Boudon 8
Bourdon 8	Flute 4
Flute 4	Nazard 2 3/5
Doublette 2	Doublette 2
Nazard 2 3/5	Tierce 13/5
Tierce 13/5	Fourniture II
Fourniture II	Cromorne 8
Cymbale II	
Trompette 8 (B+D)	
Clairon 4 (B) - Hautbois 8 (D)	
Voix humaine 8 (B+D)	

**Restauratie-nieuwbouw orgel O.-L.-Vrouw ten Zavelkerk,
Brussel**

De restauratie-nieuwbouw van het orgel van de O.-L.-Vrouw-ten-Zavelkerk werd door het mecenaat van J.P. Morgan, België en Euro-clear Clearance System Société Coopérative mogelijk gemaakt. James Christie, Jean Ferrard en Jean Boyer speelden inhuldigungsconcerten in oktober 1989. Jean Ferrard tekent tevens verantwoordelijk voor de inhuldigungsbrochure.

Uit de historische orgelkast van het Goynaut-orgel van 1764 werd in 1893 door Schyven het volledige orgel weggehaald en vervangen door een nieuwe constructie met mooi romantisch pijpwerk maar met een complexe verwarde structuur die de oorspronkelijke orgelkas ontgroeid was.

Voor een paar jaar werd ook dit orgel leeggehaald.

Volgens een mondelinge mededeling van Jean Ferrard aan K. D'Hooge, hoofdredacteur, zou het metalen pijpwerk van Schyven, in tegenstelling met het bericht in «Orgelkunst» Jg. 12 nr 3, niet in de container verdwenen zijn, maar opgeslagen in de kerk. Op te merken valt dat hierover niets is medegedeeld in de gelegenheidsbrochure van het orgel van de O.-L.-Vrouw-ten-Zavelkerk.

Bij de «Richtlijnen bij het ontwerp voor een «nieuw» orgel in de Zavelkerk» gaat men ervan uit :

«dat het orgel van Schyven, in vergelijking met zijn andere instrumenten (...) van zeer middelmatige kwaliteit was. Ondanks de verbredingen stond het gedrongen in een te kleine orgelkas, het systeem van de tractuur deugde niet, de opstelling was totaal ongeschikt om de ruimte te vullen.

Op grond van al deze elementen werd de keuze duidelijk : er zou een nieuw orgel komen, gebouwd volgens 18de-eeuws Brussels model, meer bepaald de stijl van Jean-Baptiste Bernarbé Goynaut. Dit instrument werd geplaatst in wat overgebleven is van dezelfde orgelkas die Goynaut in 1764 ter beschikking had. Het oorspronkelijk front, de bovenbouw, de versiering en een deel van de zijwanden zijn bewaard. De ontbrekende stukken werden gereconstrueerd volgens de principes en met de materialen van de 18de-eeuwse orgelbouw.

Tegelijkertijd wordt er tegemoetgekomen aan de wens om op dit orgel een uitgebreid repertoire ten gehore te brengen : achter het orgel staat een bijkomende kas voor de pedaalregisters en de windvoorziening».

Thans is door de «Manufacture d'Orgues Luxembourgeoise» o.l.v. Georg Westenfelder, een nieuw instrument geplaatst in de mooi gerestaureerde Goynaut-orgelkas.

Tijdens het inspelingsconcert van Jean Boyer, in aanwezigheid van een zeer talrijk publiek klonk het «Plein Jeu» weinig stralend en het pedaal niet erg direkt. De «Grand Jeu» klonk het meest sonoor in het bisnummer van Marchand, wellicht door de vele verdubbelingen in de akkoorden. In een minder bezette kerk moet het geheel ongetwijfeld veel rijker klinken.

Ook de fraaie fluiten en principalen, de mooie tongwerken en de andere solostemmen maken dit orgel tot een mooie aanwinst van het Brussels orgelbezit.

De dispositie is als volgt :

G.O. :	Bourdon 16	POS. :	Bourdon 8	ECHO :	Bourdon 8
	Montre 8		Prestant 4		Prestant 4
	Bourdon 8		Flûte 4		Nasard 2 2/3
	Prestant 4		Nasard 2 2/3		Doublette 2
	Flûte 4		Doublette 2		Tierce 1 3/5
	Grosse Tierce 3 1/5		Tierce 1 3/5		Trompette 8
	Nasard 2 2/3		Larigot 1 1/2		
	Doublette 2		Fourniture III		
	Tierce 1 3/5		Cymbale II	PED. :	Flûte 16
	Sesquialtera II B+D		Cromorne 8 B+D		Flûte 8
	Fourniture IV		Cornet III		Flûte 4
	Cymbale III				Flûte 2
	Cornet V				Bombarde 16
	Bombarde 16				Trompette 8
	Clairon 4				Clairon 4
	Voix humaine 8 B+D				
	Koppels : Tirasse Gd. Orgue				
	Tirasse Positief				
	Rossignol				
	Tremblants				

Groot Nederlands orgelconcours voor amateurs Boxtel 1990

In voortzetting van reeds zeven wedstrijden wordt aan de amateur-organisten uit geheel Nederland en de Vlaamse provincies andermaal een aantrekkelijk orgelgebeuren aangeboden met o.a. een concours op het merkwaardige Smits-orgel op zaterdag 21 april 1990.

Verplichte werken zijn :

Twee koralen uit het Orgelbüchlein BWV 599 t/m 644 van J. S. Bach. Fuga über B.A.C.H. op. 60 nr 3 van Robert Schumann en Toccata (uit Tien orgelwerken, deel 1 nr 4) van Albert De Klerk.

Inschrijvingen voor 4 februari 1990.

Inlichtingen : R. van Nooijen, Händelstraat 27, 5283 KM Boxtel, Nederland.

Agenda

DECEMBER

za 2 15u	Hasselt, St.-Quintinskathedraal; Marcel Deckers
zo 3	2de kasteeldag in Horst, organisatie LOK
di 12 20u30	Leuven, St.-Jan de Doperskerk, Chris Dubois
za 23 20u30	Leuven, St.-Jan de Doperskerk, kerstconcert; Kamerkoor Tourdion o.l.v. G. Dedene en orgel

Orgeltijdschriften

ARS ORGANI, Zeitschrift für das Orgelwesen, herausgegeben von der Gesellschaft der Orgelfreunde e.V.

37. Jg. Nr. 3 - September 1989

H.J. Busch : K. Rheinbergers Vorstellungen von Orgeldisposition und -Registrierung, J. Burg : Aus dem Leben des Organisten Ch.M. Widor, K. Beckmann : Echtheitsprobleme im Repertoire des Nord-deutschen Orgelbarocks.

THE DIAPASON, An International Monthly Devoted to the Organ, the Harpsichord and Church Music.

80th Year, Nr. 957 - August 1989

S.L. Pinel : John Lowe : English-American Organbuilder

Nr. 958 - September 1989

J.Mc Cray : Music for Voices and Organ.

GREGORIUSBLAD, Tijdschrift ter Bevordering van Liturgische Muziek. Uitg. v.d. Ned. St.-Gregoriusvereniging.

Jg. 113 - Nr. 3 - speciale editie

Themanummer gewijd aan Charles Tournemire

Nr. 3 - september 1989

A. Vernooij : Honderd jaar «paleographie musicale», K. Middelhoff : Godservaring en muziek, R. Bot & J. Valkestijn : Muzikale adviezen bij Advent en Kerstmis.

L'ORGANISTE, Organe de l'Union Walonne des Organistes

Jg 21, Nr 83 - Nr 3 - 1989

G. Westenfelder : Quel orgue pour la cathédrale de Bruxelles ?

P. Matagne : Un méconnu : C. Saint-Saëns et son œuvre pour orgue

ORGANIST & EREDIENST, Maandblad van de Gereformeerde Organistenvereniging

Nr 9 - 1989

H.S.J. Zandt : de invloed van het Dessauer Muziekinstituut en het Leipziger conservatorium op de Nederlandse orgelkunst.

Nr 10 - 1989

B. Wisgerhof : Een romantisch Leeftang-orgel in Huizen, W.

Kloppenburg : Over de militaire symboliek in een kerklied.

HET ORGEL, Uitgave v.d. Ned. Organistenvereniging

85ste Jg. september 1989 - Nr 9

H. Van Nieuwkoop : Klavier- en registergebruik in Sweelincks orgelwerken (2), J. Jongepier : Orgels van Witte gerestaureerd (3)

oktober 1989 - Nr 10, J. Jongepier : Orgels van Witte gestauteerd (4 & slot)

november 1989 - Nr 11

H. Van Nieuwkoop : Klavier- en registergebruik in Sweelincks orgelwerken, J.R. Luth : Liedtekst & compositie bij J.S. Bach. J. Jongepier : Flentrops grootste opus; Chicago Holy Name Cathedral.

LA TRIBUNE DE L'ORGUE, Revue Suisse romande

41me Année Nr 3 - septembre 1989

G. Bovet : Musique d'orgue de l'époque gothique au début de la Renaissance.

Prullaria

De jongste tijd worden - overigens terecht - nogal wat verklarende woordenboeken i.v.m. de orgelterminologie gepubliceerd. Echter steeds dezelfde lacunes vallen op.

Uiteraard mag van deze «Orgelkunst»-uitgave niet vermenigvuldigd worden via fotocopie of iets dergelijks, maar de auteur kan best begrijpen dat elkeen zijn woordenboeken stiekem aanvult met hieronderstaande gegevens. Helaas is deze lijst onvolledig maar ten gepaste tijde zullen aanvullingen worden gemaakt.

viervoets- achtvoets- en   respectievelijk klein, middelgroot en
zestienvoetswerk :   groot orgeltype.

duizendpoot   voor wie het type nooit groot genoeg
kan zijn. Steekt overigens elk ander
orgeltype de loef af, m.a.w., dat is
het einde, letterlijk en figuurlijk.

Prostaat   beter is : «prestant»

Flûte harmonique   zeg noch schrijf : «flûte-nog-harder-
monique»

Subbas   inderdaad, veelal soep en weinig bas

Octavin   heeft niets uitstaans met de vrouw
van Octaaf, tenminste, voor zover is
bekend of geweten.

Rossignol   wordt door sommige Vlaamse orgel-
makers vertaald als «vogelen». Sa-
men met de «Nachtegaal» behoort
het spel «Vogelen» tot het orgel-
vogeldom.

Soeppapekot   gewesttaal (cultuurtaal, vermits het
hier om Westvlaams gaat). Wordt
vergeleken met ventielkast (meestal
echter als zeer ruim ventielkot uit-
gebouwd.

— Verantwoordelijke uitgever : Kamiel D'Hooghe

— Voor de inhoud van de ondertekende artikels zijn alleen de auteurs
verantwoordelijk

— Drukkerij Van Geertruyen — Asse